

Bütün Sigorta İşlemlerinizde

- **ÇAĞDAŞ**
- **HIZLI**
- **GÜVENİLİR** sigortacılık.

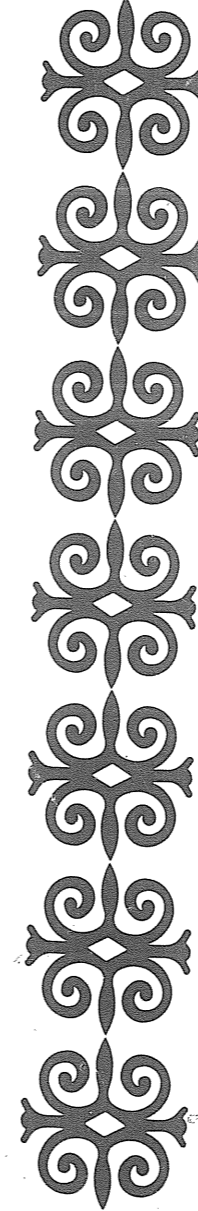
AK SİGORTA Ankara Bölge Acenteliğiyle
Bütün Muhasebe, Müşavirlik ve SSK konularında
Güçlü kadrosu ile hizmetinizdedir.

HATAM MUHASEBE

Strazburg Cad. 29/9 Sıhhiye / ANKARA
Tel: 229 90 98 - 229 83 05 - 229 85 46

kafdağı

KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİ - AYLIK KÜLTÜR, SANAT ve HABER DERGİSİ

YIL:1
SAYI:3
NİSAN.1987
ANKARA

kafdağı Aylık Kültür Sanat ve Haber Dergisi •

Sahibi : Kuzey Kafkasya Kültür Derneği Adına Başkan **ASLAN ARI** * Yayın Yönetmeni : **Nahit ERUZ**, * Yazı İşleri Sorumlusu : **Mansur ULUTAŞLI** * Haberleşme Adresi : **P.K. 17, EMEK-ANKARA** * Abone bedelleri, (herhangi bir PTT şubesinden) **108669 No'lu Posta Çeki Hesabına gönderilir** * Fiyatı : 500.— TL. * **Yıllık Abone Bedeli (12 Sayı) : 5.000.— TL.** (Dış Ülkeler için : **30 DM**) * Gelen yazılar basılsın basılmasın geri gönderilmez * **Yayımlanan yazılar kaynak gösterilmeden iktibas edilemez** * İmzalı yazıların sorumluluğu sahiplerininindir *

Mine Ofset Matbaacılık
Tel: 117 34 75 - 125 23 52

SAYIN OKUYUCU

Kafdağı hedeflediği biçimiyle gelişmesini sürdürüyor. Henüz amaçlanan düzeye gelinmiş değil, Neler yaptık-yapıyoruz, ne yapmalıyız? Bu sorunun cevabını Dergimize gösterilen ilgi ve talep düzeyinde aramak gerekecek kuşkusuz.

Kültürel amaçlı bir derneğin yayın organı olarak çıkarmaktayız dergimizi. Ne bir magazin ne de bir politika dergisiyiz. O halde ağırlıklı olarak kültür-sanat-tarih ve çevre haberlerinin bütünleştirilebilmesi amacıyla sürdüreceğimiz çalışmalarımızı. Bunu yaparken çalışma alanımızın, Kafkas Kültürü-sanatı-tarihi ve konuya ilişkin haberlerden oluşacağını belirtmek gerekir.

Bu anlamda dergimize yoğun ilgisini esirgemeyen sayın okuyucularımızın, dergimize yönelik araştırma ve çalışmalarını bu konularda yoğunlaştırmalarını öneriyorum, diliyorum.

Dergimizde biçimsel olarak eksik ve yetersizlikler var. Daha iyi çıkabilme istek ve çabası bunların üstesinden gelecektir. Sorun olarak iletmek istediğim şey, bu tür eksikliklerden farklı. Bu güne değin bu konulara ilişkin yığınla çalışma yapıldı. Birey, grup, dernek olarak gerçekleştirilen bu çalışmaların, sağlıklı bir arşive sahip olunmaması nedeni ile bir kısmından istifade etme imkanı bulunmamakta. Bu nedenle bilgilerin derlenebileceği (kronolojik sıralamalı bibliyografya) bir arşiv oluşturma çabası içine girdik. Kafkas kültürü çalışanlarından bu konuya ilişkin olarak beklentilerimiz var. Bu güne dek çıkmış, elde bulunan yayın, dergi, belge vb. çalışmaların çıkış tarihleri, yazarları ve nereden temin edilebileceği bize bildirildiği veya elde bulunan fazla mevcutlar gönderildiği taktirde en iyi biçimde değerlendirilmek üzere arşivlenecektir. Eksiksiz olabilmek dileğiyle başlatılan bu çalışma içinde siz sayın okuyucularımızın desteğini beklediğimizi bir kez daha burada belirtmek istedim.

Saygılarımla.

Mansur ULUTAŞLI

DERNEKLERİMİZ ve KİTAP GEREKSİNİMİ ÜZERİNE

“Kitap nesnelere en yetkinidir”

Stephan Mallerme.

Çağımızı diğer çağlardan ayıran en belirgin özellik, sanatı yaşama yaklaşımı, yaşam ile bütünleştirme çabasının yoğunluğudur.

Dünyanın her yerinde olmasa bile çoğu uygar ülkede sanat artık yaşamla iç içedir. Yirminci yüzyılın son yarısında, soyluların ve burjuvazinin sanat ve edebiyat ortamı yaratan salonları ve bu salonlarda soluklanan sanatçı tipi artık yoktur. Gerçekten çağdaş olan yazar ressam, besteci çoğu ülkede, halkla bir arada, halkla eleledir. Çağdaş sanatçı, ürününü, halkın daha insanca yaşaması için araç olarak kullanmakta, halkın hizmetine sunmaktadır. Sanat giderek tüm dünyada seçkinlerin tatmin aracı olmaktan kurtulmakta, halkın günlük yaşamında, halkın yanında görev almaktadır. Sanat, bu işlevini en etkin araç olan basın-yayın organları ile "kitap" sayesinde yapabilmektedir.

"Halkın düşüncesine maledilebilen akılcılıktan daha güzel bir zenginlik düşünülemez. Bunun silahı ise kitaptır. Bu silahı üreten tipografların, baskı makinelerinin gücüne karşı gelebilecek hiç bir militarist güç yoktur. "diyen ünlü ozan Aleksandr Puşkin'in de belirttiği gibi "kitap" akılcılığın, bilginin, giderek ulusal ve evrensel kültürün hem kaynağıdır, hem özetidir. Kısacası kitap çağdaş ve uygar insanın ekmek kadar, su kadar gereksinim duyduğu bir nesnedir. Kitap'ın görevi bununla da bitmemektedir. Toplumun zeykini, duygusunu, isteğini darlayarak yine halka ve gelecek kuşaklara aktaran kitaptır. Daha başka bir deyişle; "Halkın yaşam izdüşümü olan sanat'ı" biçimlendirerek yine halka sunan araç kitaptır.

“Tarihe dönüp baktığımızda toplumun düşünce ve sanat yaşamının besini olan kitaptan korkan, kitapları toplayıp meydanlarda ateşe veren yönetimlere sık sık rastlarız”

Halkın sanatını saklayan, koruyan, onu gelecek kuşaklara aktaran kitabın bu işlevi ve önemi göz önünde tutularak, üyelerinin kültürel yapısını yükseltmek, tüzüğünde belirtildiği gibi "ulusal ve evrensel kültürle beslenen" aydın, uygar, yurtsever, topluma daha yararlı bireyler düzeyine getirmek amacıyla olan Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği, 1970'li yıllarda mütevazı bir kitaplık oluşturma çabasına girmişti. 1972 yılına dek bir hayli değerli kitap toplanmıştı. O dönemin dernek gençlik kolunun bu çabasını saygıyla anıyoruz. Ne varki, toplanan bu kitaplar bu güne dek gerektiği gibi değerlendirilememiş, çoğaltılamamıştır. Zenginleşmesi beklenen kitaplığımız, yerinde saymış ve tozlu raflarla başbaşa bırakılmıştır. "KAFDAĞI" aracılığı ile, okuyuculara, üyelerimize ve hemşehrilerimize, dernek kitaplığına katkıda bulunmaları için seslenmeyi görev sayıyoruz. Okuyucularımızın, üyelerimizin ve hemşehrilerimizin kitap yardımları ile, genç kuşakların yararlanabileceği, daha zengin bir kitaplık kurmak, çalışmaların en yararlı ve güzeli olacaktır.

Kitap okuma alışkanlığı ve kitap sevgisini yerleştirmeden, dernek tüzüğünde belirtilen amaca ulaşamayacağı açıktır. Bunun için öncelikle genç kuşaklara kitap okuma ve kitabı sevmeye alışkanlığı verilmelidir. Bu yönde yeni atılımlara girilmelidir. Bu konuda dernek yönetim kuruluna ve Araştırma Derleme Komisyonu'na büyük görevler düşmektedir. Günümüzde çeşitli kültür ve sanat kuruluşları sık sık okuma ve kitap tanıtma günleri düzenlemektedir. Bu tür organizasyonlara girmek maddi bir yükümlülüğe getirmeyecektir.

Kitaptan söz açılmışken, gerek Kuzey Kafkasya kültürünü, ve gerekse üyelerimizin ilgisini çekecek evrensel kültürle ilgili yayınları taramak, bilgi toplamak, veya yayından haberdar olunan bu tür yapıtları dernek yöneticilerine ve dergimize bildirmek tüm üyelerimizin görevi olacaktır. Bu tür bir çalışma Kuzey Kafkasya Kültürüne yapılacak en büyük hizmet olacaktır.;

Okuyan, araştıran, derleyen bir kuşak yetiştirmek için girişilecek çalışmaların umudu ile bitirelim sözlerimizi;

Yismeyl ÖZDEMİR

DIRMID GULYA JIR HAMİD

“Bu çalışmalara başlamadan önce şöyle düşünceler gelirdi aklıma; dağlı insanın yaşamında en güzel ve en ilginç amaç, yaşamın ışığı olan öğrenme sevgisinin doğacağı çağa yakındır. Toplumumuzun okuma, yazma, edebiyat, sanat yaratma günleri yakındır.”

"Bu çalışmalara başlamadan önce şöyle düşünceler gelirdi aklıma; dağlı insanın yaşamında en güzel ve en ilginç amaç olan, yaşamın ışığı olan öğrenme sevgisinin doğacağı çağ yakındır.

Toplumumuzun okuma, yazma, edebiyat, sanat yaratma günleri yakındır."

Naguma Şora

1830 'larda ünlü tarihçimizin müjdesini verdiği "yaşamın ışığı olan öğrenme sevgisini" Kuzey Kafkasya'lılara ulaştıran iki büyük yazarımızın ölümleri güzel Nisan ayına rastlar. İlginç bir rastlantıdır bu iki olay tarihimizde.

"Ben büyük yemin ettim, ulus için varım, yaptıklarımın hepsi ulusumun üzerinedir" diyen, Abhazya'nın kurucu ünlü ozan Dırmid Gulya 86 yıllık dopdolu yaşamını 8 Nisan 1960 tarihinde noktalamıştır.

"Dünyada küçük ulus yoktur. Sayısal olarak az olan halklar vardır. Benim halkımın bireyleri az olabilir, ama benim halkım kültürü ile, sanatı ile büyük halktır" diyen, Karaçay-Çerkes'in kültür anıtı, seçkin yazar Jır Hamid yaşamınının 60. baharında, 5 Nisan 1972'de aramızdan ayrılmıştır.

Yaşam çizgileri ile, bıraktıkları yapıtlarla, topluma kültürel hizmet açısından yaklaşımları ile, birisi Abhazya'da diğeri Karaçay-Çerkes'de aynı uğraşı veren bu iki eğitim ve kültür adamını üç gün aralıkla ölüm yıldönümlerinde aynı yazıda anmak istedik.

Gulya, düşünebildiğiniz oranda büyüyen, yaşamı destanlaşan, halkının düşüncesinde ve sanatında klasikleşen büyük bir ozandır, derleyicidir, tiyatrocudur, dilcidir, gazetecidir, alfabe yapımcısıdır, eğitimcidir, büyük bir halk önderidir.

Abhaz kültürünün ve edebiyatının dedesi, Yasifoğlu Dırmid, 1874 yılının 21 Şubatında

Varça adlı bir Apsuva köyünde doğdu. Bu köy orta Abhazya'da bir yanında yeşil ormanlarla kaplı dağlar, öte yanında çağıldayarak akan Kudri ırmağının ulaştığı mavi deniz enginliği bulunan bir yerde kuruludur. Bu güzel doğa Gulya'nın sanatçı kişiliğinin oluşmasında ilk gıda olsa gerek. Nitekim Gorki, Abhazya'nın eşsiz güzelliğini anlattığı "Gerçek Arkadaşın Doğuşu" adlı öyküsünde şu 'inci dizesi gibi sözleri söylemiştir; "Büyük şans insanın doğada var olması. Ne denli ilginç, ne denli güzel şeyler görüyor kişi."

Küçük Gulya 1877 – 1878 yıllarında patlak veren Osmanlı–Rus savaşı yüzünden ailesi ile birlikte bu cennet yurdundan, onbinlerce Abhaz gibi ayrılmak zorunda kalır. Trabzon kıyılarındaki karaya çıkarlar. Aç–susuz bir yıl bu kıyılarda yaşarlar. Dırmid'in iki kardeşi açlıktan ölür, onları Karadeniz kıyısına gömerler. Dayanılmaz acılar içinde bir yürüyüş başlar. Aile 1878 sonunda Batum'a ulaşır. Daha sonra bazı tanıdıkların yardımı ile Sohum'a dönüp kendi köylerine yakın Azüyübj köyüne yerleşirler.

Gulya, okulsuzluk yüzünden ilk eğitimini, çevredeki bir Gürcü papazdan alır. 9 yaşında ilk gittiği okul sohum'daki Aşkarıva okuludur. İlk eğitiminin tamalanmasından sonra 1884'de Gorky kentindeki Kuzey Kafkasya Öğretmenler Semineri'ne katılır. 4–5 ay sonra hastalanıp köyüne döner, annesinin öldüğünü öğrenir. Çok geçmeden babası da ölür. 4 yaşındaki kızkardeşi ile, 2 yaşındaki erkek kardeşi onun elinde kalır. Biraz toparlandıktan sonra yeniden Seminer'e gider, ancak alınmaz. Daha sonra Huntiy'deki seminer'e başvurur, olumsuz yanıt alır. Böylece eğitim yaşamı 4 yıl, 4 aylık bir süre ile oluşur.

Gulya hiçbir okula giremeyince kendi kendine çalışmaya başlar. Gulya 1891 yılından ölümüne kadar durmak bilmeden çalışır. 17 yaşında iken K.Maçavaryan ile birlikte, halka ulaşabilen ilk abhaz alfabesini ve bu alfabe ile yazılan ilk okuma kitabını hazırlarlar. 1892 yılında da Gürcüstan'da bastırılır. Bu tarihten sonra Gulya'nın Abhaz köylerindeki uzun yıllar süren öğretmenlik dönemi başlar. 1924–1925 yıllarında Gürcüstan Devlet Üniversitesinde leksiyonlar okulu kültürel çalışmalarını sürdürdü.

Gulya'nın ilk Abzah'ca şiirleri 1912 yılında, kitap halinde Gürcüstan'da basılmıştır.

Dırmid Gulya I. Dünya Savaşı ve 1917 devrimi çalkantıları içerisinde de yazmaktan, araştırmaktan geri kalmamıştır. "Yabancı Gök" adını taşıyan ve Abhazca ilk düzyazı sayılan ilk öyküsünü 1918 yılında yazmıştır. Yurdunu saran kara bulutları ve felaketleri 1919'da yazdığı "Yurdum" adlı şiirinde ve "Apısnı." edebiyat dergisinde okurlarına duyurmuştur.

Büyük ozan at, inek yetiştiriciliğinden takvim düzenleyiciliğine, tarih yazarlığından tiyatroculuğa kadar her alanda halkına hizmet etmiştir. "Özgürlüğe ve aydınlığa susayan halkım, uyan!" diyordu Gulya. O öğretmendi, ozandı, yazardı, redaktördü, dilci idi, tarihçi idi, folklorcu idi, bilim adamı idi. Kısacası Abhaz halkını her alanda bütünleyen, yaşatan bir güneşti. M. Çalması onun için şöyle demiştir; "Biz Abhazların tarihine kaybolmayacak bir güneş inmiştir. Gulya, Iomonosor'dur da, Şota Rustaveli'dir de, hatta Sokrates'ten de daha üstündür." Abhaz dilini, tarihini ve folklorunu bilimsel bir temele oturtmaya çalıştı. 1925 yılında basılan "Abhaz Tarihi" ile bu çalışmalarını ölümsüzleştirdi.

Bu arada "Abhaz Dili Akademisi" başkanlığı ile Gürcüstan'daki Bilimler Akademisinin "Abhaz Dili–Edebiyatı–Tarihi" enstitüsündeki görevlerini de sürdürmüştür. Bu enstitü bugün Gulya'nın adını taşımaktadır.

Abhaz alfabesi, Okuma Kitabı, Abhaz tarihi, Yabancı Gök Altında adlı öykü kitabı, Yurdum adlı poemi, Abhaz atasözleri, Kamçıç adlı romanı, Benim Ocağım adlı şiir kitabı, binlerce eğitsel ve bilimsel makalesi, araştırmaları, derlemeleri vardır.

Büyük Gulya bu yoğun uğraşı arasında yurdunu terkeden göçmenleri de unutmaz, onlar için kan ağlayarak yazılar yazar. Türkiye'den Abhazya'ya dönen Bütba Mustafa ve diğer kişilerle ilgili yazılar yayımlar. Göçtekilerle ilgili "Şansı Yaver Gitmeyen İnsan" adlı yazısı ilginçtir.

Gulya bu yoğun uğraşları arasında Puşkin, Lermontov, Kırilov, Şevşenko'nun yapıtlarını Rusçadan; Çavçavadze, Çereteliy, Çorkadze'nin yapıtlarını da Gürcüce den kendi ana diline kazandıran çeviriler yapmıştır. Bugün ünlü Asetin (Kuşha) ozanı Kosta'nın yapıtları Gulya sayesinde abhazca'da okunabilmektedir.

"Arkama dönüp baktığım zaman, benim ve genç arkadaşlarımın emeklerinin boşa gitmediğini anlıyor ve mutlu oluyorum. Abhaz edebiyatının beşikten çıktığını görmeyi emelim, çok fazlasını gördüm, mutluyum." diyerek gözlerini kapayan büyük insan, büyük ozan Yasifoğlu Dırmıt Gulya halkının yüreğinde yaşamaktadır.

"Dil, halkın yaşam felsefesini ve ideolojisini içeren, insanlık tarihinin farklı çağlarını ve farklı özelliklerini saklayan bir örtü gibidir"

"Edebiyat, yeryüzündeki aydınlıkların en güzelini getiren güneştir. O eski köhne ve küçük Abazın dünyasını aydınlığa çıkaran pencereyi genişleten bir araçtır. O, çağımızın, insanlığın göz nuru, yaşamın güzelliği olmuştur. Edebiyatı olmayan halkın tarihi de karanlıktır. O halk, yeryüzünde isimsiz yaşayan bir kişi gibidir. Dörtüzyıl önce yazılmış, ünlü yazar Shakespeare'in sözleri savımızı doğrulamaktadır.

- Düşününce ölümden korkmadığımı anlıyorum .
- Ölsem bile şiir yaşatacak beni.
- Okumamış, yazmamış, yapıt vermemiş halklardır
- Kör ölümlerle kaybolacak olanlar.

Henüz çok eski bir kökeni olmasa bile bugün yaşayan bir edebiyatımız vardır. Okuyoruz, özgürce sesimiz yükseliyor. O halde halkımızın bir ismi var yeryüzünde. Halkları yokeden kör ölüm, bugün bizden uzaktır. Tarihimiz gün geçtikçe aydınlığa kavuşuyor. Halkımızın bu aşamaya ulaşmasında kahramanca çabalar gösteren Abazın edebiyatının saygıdeğer büyüklerinden sayılır, JIR HAMİD."

Bu bölümü Thaytsiuh Bemırza'nın, Jır Hamid'in "Güneşin Uyandırdıkları" adlı kitabına yazdığı ön yazıdan aktarıyoruz. Yazımızın başında belirttiğimiz Naguma Şora'nın sözündeki "okuma-yazma, edebiyat yaratma" müjdesini gerçekleştiren Jır Hamid, 5 Nisan, 1972 tarihinde sevgili halkından ebediyen ayrılmıştır. Onu, ölüm yıldönümünde yakın çalışma arkadaşlarının yargıları ile anmak istedik bu yazımızda.

Yine Thaytsiuh Bemırza'nın sözleri ile sürdürelim. "Kitabın satırları ile, harfleri ile halkına bilgi, kültür, uygarca yaşam mesajı götürebileceğine inanan ve varlığını bu yola adayanlardandır, büyük yazarımız Jır hamid."

Hwj-Du köyü kırlarında düzgün saban çizgileri ile halkın üretim savaşına önderlik eden bu büyük insan, kalem ile de halkın yaşamına doğru ve kestirme yollar çizmiştir.

İngiliz ozan Lord Byron şöyle der; "Binlerin, milyonların aydınlatılması, uyandırılması için bir tek mum bile yeterli olabilir. "Abazın halkının aydınlığı için ilk yanan mum anadilde yayınlanan küçük bir gazetedir. (Ç.Khapsı) Nasıl ki çocuğu besleyen, büyüten anne-baba yaşlılık yıllarında, büyüttükleri çocuklarının kanatları altında yaşamlarını sürdürürlerse, Jır Hamid de doğmasında etken olduğu gazetenin sayfalarında büyüdü ve halkının yazarı oldu.

Karaçay-Çerkes özerk bölgesinde yetişen gazeteci ve ozanlardan olan Jır Hamid'in uyarıcı, sıcak, sevecen elinin uzanmadığı kimse kalmamıştır. Kafkasya'dan uzakta, büyük kentlerde eğitimini sürdüren Kuzey Kafkasya'lı gençlerin vatan özlemine gidermek, kendi öz kültürlerine bağlı kalmalarını, ona yabancılaşmalarını sağlamak için, her kitapçık Jır Hamid'in elleri ile postalanırdı bu gençlere. Bu konuda şöyle derdi Jır Hamid; "Halkımız sayısal olarak azdır. Bu

nedenle kendi öz kültürüne bağlı oldukça güçlü olabilir. Uzak kentlerde eğitim gören, Kafkasya dışında, başka ülkelerde özellikle Orta-Doğu ülkelerinde yaşayan delikanlılarımız, kızlarımız vatanlarını ve dillerini özledikçe bu küçük kitaplarımızla, gazetemizle dertleşsinler. Amacımız onlara yayınlarımızla ulaşmaktır."

"Halkın düşüncesine maledilebilen akılcılıktan daha güzel bir zenginlik düşünülemez. Bunun silahı ise kitaptır. Bu silahı üreten tipografların, baskı makinalarının gücüne karşı koyabilecek hiç bir militarist güç yoktur. Yazara değer veriniz."

Alexsandr Puşkin

"Yazara değer veriniz..." Ünlü ozanın bu sözü söylediği yıllar, Çarizm'in egemen olduğu yıllardır. Çar egemenliği ve baskısı altında söylenen bu sözler bugün daha bir değer kazanmaktadır. Halkın düşüncesine akılcılığı maletmek, halkına bu zenginliği vermek Jır Hamid'in yaşam boyu uğraşısı olmuştur.

Thaytsiuh Bemırza, Jır Hamid'in "Güneşin Uyandırdıkları" adlı kitabına yazdığı sunuş yazısını şu satırlarla bitirmektedir; "Güzel bir geleneğimiz vardır. Bir yaşlı, bir büyüğümüz gelince herkes ayağa kalkar. Bu kitap hangimizin evine girerse, büyük yazar Jır Hamid'in o eve girdiği unutulmasın. Güzel geleneğimize uyan biçimde ayağa kalkıp, bu kitabı evimize buyur edelim. Bu kitaptaki yazılar ve saygıdeğer mesajlar yolumuza ışık tutacaktır."

Jır Hamid 1912 yılında Karaçay-Çerkes özerk bölgesinde bulunan Hwj-Dunadlı Aşkarıva köyünde doğmuştur. Babası Jır Davut adında bir çiftçidir. Ünlü Abazın eğitimcisi Tobil Talustan'ın önce öğrencisi, sonra en yakın arkadaşı ve yardımcısı olmuştur. Abazın ve Adıge kültürünün ve edebiyatının geliştirilmesinde bu iki güçlü insan omuz omuza çalışmıştır. Çalışmaları hakkında en yakın arkadaşlarının yargılarını sunduğumuz için bu sözlere fazla katkı yapmamayı daha uygun bulmaktayız. Ancak yapıtlarını burada topluca sıralamakta yarar vardır; "Kadın Özgürlüğünün Olmayışı", "Oğlunun Kahramanlığını Göstermediler Anaya", "Küt Burunlu Prens", "Mutlu Karşılaşma", "Doğru Yoldan", "Yeni Deniz", "Toprağımın Halkı", "Ateşten Diken" ve öldüğü yıl basılan "Güneşin Uyandırdıkları".

Bunların dışında "Ç.Khapsı, Alaşara, I.Nur, Oşhamahue, Nuvi-Mir" adlı gazete ve dergilerde Abazince, Kabardeyce, Rusça olarak yüzlerce araştırma ve makalesi yayınlanmıştır.

Nesir, edebiyatın olgunluk ürünüdür. Nesirin temeli güçlü atılırsa, edebiyat da pekişmiş demektir. İnsancıl, realist sujel nesirde daha belirgin olmaktadır. Genç edebiyatlar tema, üslup, ağıt, yakarı biçiminden çabuk kurtulup romana dek geldi ise, o edebiyat güçlü adımlarla ilerlemektedir. Edebiyatımızda bu aşamayı gerçekleştiren Jır Hamid'dir. Onun romanı "Dağların Uyanışı" 1950'li yılların sonuna doğru doğdu. İlk baskısı 1962 yılında yapıldı. Kuzey Kafkasyalıların geçirdiği evrimleri göstermesi bakımından büyük değer taşır.

Bu satırları araştırmacı Tığu Vladimir'in "Abazın Edebiyatının Doğuşu" adlı yapıtından aktarmış bulunuyoruz.

Bu saygıdeğer insan, 1972 yılının baharında dünyadan göçtü. Ölümü üzerine kalem arkadaşı ve öğrencisi Thaytsiuh Bemırza'nın yazdığı satırlarla bağlayalım sözümüzü;

"Onun toprağa verildiği dakikalarda yüreğinin sıcaklığını, yüreğinin atışlarını duyduğumuz yanları, satır satır basımevinin litograflarından çıkıyordu. Aydınlık, sevecenlik, insanlık dolu yapıtlarını, romanlarını okullarda, kitaplıklarda okuyucular, öğrenciler karıştırıyorlardı. Kırlardaki çobanlar birbirlerine O'nu anlatıyorlardı. Hamid aramızdan ayrılmadı. Yüreğini, aklını parça parça halka bölüştürdüğü için kalbi durdu, kanı durdu. Öz halkı sonsuzluğa dek onun ismini anacak, kitaplarını okuyacak, yapıtlarından gurur duyacaktır."

BİBLİYOGRAFYA

- I- Kafkasya Kültürel Dergi
Ocak—Şubat—Mart, 1975 Sayı: 47 Dürmit Gulya Özel Sayısı
II- Yamçı, Aylık Sosyo—Kültürel Dergi
Mayıs 77, Şubat 78 (Sayı: 7—16)
III- Razbyjenne Solitzem (Hamid Jırovo) Çerkessk—1972
IV- Stánovlenie Abazinsky Literaturi
(Tıgu Vladimir) Çerkessk—1966

Refik Özdemir

Bugece emmoğlular
bu gece,
yetim, buruk ve yalnızdır
Kaf dağından sürgün gelmiş yüreğim.
Bu gece emmoğlular
bu gece,
darılmayın sakın bana
bulutu delen dağlara
bakıp bakıp içeceğim

Musbek KİBİYEV (Çeçen Şairi)
Çev. Refik ÖZDEMİR

Sonu da yok, başı olmayan zamanın.
Kara, kapkara doğduğum toprak!
Durursa zaman — biter herşey o anda,
Dönmenin de yolu yok — karışınca toprağa.

Korkmuyorum durmasından zamanın
Bir kez daha doğmamak da — ürkütmez beni.
Korkarım üzerime laneti halkın
Yağarsa bu duygu çıldırtır beni.

Şeyhi ARSANUKAYEV (Çeçen Şairi)
Çev. Refik ÖZDEMİR

YAKLAŞMA BANA

Yaklaşma bana,
"dostunum" diye,
Sakın gelme
evime,
Bir çıkar
bekliyorsan
benden,
Ya da korkuyorsan kötülüğümden!

27 MART DÜNYA TİYATROLAR GÜNÜ ÇERKES ÖZDENLERİ Ahmet Mithat HAĞUR

Her yıl Mart ayının 27'si tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de dünya Tiyatrolar Günü olarak kutlandı. Tiyatrolar kapılarını, tiyatro sevenlere ücretsiz olarak açtılar. Tiyatroların yılda bir olsada tiyatro severlere kapılarını açması, tiyatronun kitlelere sevdirmesinde ve ulaştırılmasında olumlu bir uygulamadır.

Geçen ay yaşadığımız dünya tiyatrolar günü bize II. Meşrutiyet döneminde Gedikpaşa Tiyatrosunun Çerkes Özdenleri adlı oyun yüzünden belediye zabıtları tarafından yıkılmasını anımsattı.

Çerkes Özden'leri, Ahmet Mithat HAĞUR'un üç perdelik dramı. Çerkes yaşayışını, çerkeslerin soyluluk, onur, yiğitlik gibi değer yargılarını konu edinen bu romantik oyun, korkaklıkla suçlandırılan Samurkaş adlı bir çerkes gencinin canına kıymasını, sevgilisi Aslangöz'ün de bu acıya dayanamayarak, kendini bir esirciye sattırmasını anlatır. Gedikpaşa tiyatrosunda oynanırken, (1884) Çerkeslerin hürriyetlerinin ve bağımsızlıklarının savunması yapıldığı yolunda jurnal verildi. Saraydan verilen emirle belediye çavuşları, Gedikpaşa Tiyatrosunu kuşattı ve yapı bir gecede yıktırıldı.

Çerkes Özdenlerini yazan, A.M.HAĞUR Kuzey Kafkasya asıllı bir yazardı. Yakın tarihimizin ünlü yazarlarından Ahmet Mithat Hağur, 1843 yılında Kuzey Kafkasyada karedenizin doğu kıyısında Anapa'dan Türkiye'ye göç etmiş Çerkeslerin Şapsığ kabilesinin Hağur ailesinden Hacı Süleyman Ağanın oğludur. 1844 yılında İstanbulda dünyaya gelmiştir. Ahmet Mithat, Niş Rüştüyesinde (bugünkü Yugoslavyada) okudu. Okulu bitirdikten sonra, Rusçuk vilayeti mektebi kalemi (özel kalem) görevinde bulundu. Bu yıllarda Cankof adında bir Bulgardan Fransızca öğrendi. Adını aldığı, Mithat Paşa'nın Bağdat valisi olması üzerine birlikte Bağdat'a gitti.

Orada vilayete bağlı Zğvra adlı gazetenin yayımını sürdürürken ilk yapıtları olan Hacı Evvel ile Kissadan Hisse'yi çıkardı. (1870) Ağabeyinin ölümü ile İstanbul'a dönerek evinde küçük bir basımevi kurup, gazeteciliğe başladı.

Daha sonraları sırasıyla; 1871 de Ceride-i Askeriyeye başyazar oldu. 24 Nisan 1871'de Basiret Gazetesinde yazıları yayımlandı. Devir (1872) ve Bedir (1872) adlı gazeteleri yayımlandı. Gazeteler kapatılınca Dağarcık (1872) ve Kırkamar (1873) dergilerini kurdu. Burada çıkan Duvardan Bir Seda adlı yazısı yüzünden Namık Kemal ve Ebüzziya ile birlikte Rodos'a sürüldü. (1873) Abdulhamid döneminde ittihat Dergisini ve gazetecilik tarihinde önemli bir yeri olan Tercuman—ı Hakikat—ı kurdu

Ahmet Mithat Hağur ayrıca tiyatro yazarıydı; Çevirdiği ve yazdığı oyunların çoğu Gedikpaşa Tiyatro'sunda oynanmıştır. Oyunlarında; Eyvah (1972) Açık Baş (1873), Ahz-ı Sar (1875), Hükmi Dil (1885), Çengi (1885), Çerkes Özdenleri (1885), Siyavuş (1885) bazılarıdır.

Ahmet Mithat Hağur'un Kafkasyalılar hakkındaki Kafkas Romanı ve Çerkes Özdenleri adlı eserleri Fasulyacıyan idaresinde oynanmıştı. Bu eserler Çerkeslerin "Hürriyetlerini kazanmaları için çalışıyorlar" şeklinde yanlış yorumlanmış ve sonucunda Gedikpaşa Tiyatrosu bir gecede yıktırılmıştı. Olayı oyunun aktörlerinden Fehmi Bey şöyle anlatıyor;... "bu küçük sanat yuvasında geçecek olayları bekliyorduk. Nihayet işittik ki Sultan Abdulhamid bir vehmi (yersiz korkusu) üzerine Tiyatroyu yerle bir ettirmiştir..... Ah orasını yıkan hayırsız eller..... Bilmiyorlarki yıktıkları yer Türk tiyatrosunun ilk mescidir."

Tiyatromuzun bir daha böyle karanlık günler yaşamaması dileğiyle Ahmet Mithat Hağur'u saygıyla Anıyoruz.

DERNEĞİMİZ ve TİYATRO

Toplumumuzun kültürel değerlerini koruma ve geliştirme gereksiniminin bir sonucu olarak kurulan K.K.K.D.'nin tiyatro Komisyonu, çalışmalarında bağrında özgürlüğü taşıyan ilişkilerin geliştirilmesinden yana tavır alacaklardır.

Yapılan araştırmalar bize sanatın kaynağının, ilkçağlarda insanın doğa güçlerine karşı başvurduğu "büyü" olduğunu göstermektedir. Sanat geçirdiği evreler sonucu, insanın toplumsal gerçekleri kavrayıp, bu gerçeklere karşı bilinçlenerek onları değiştirebilmesine katkıda bulunmayı görev edindi. İnsanın duygusal yanını ifade eden sanat zamanla resim, müzik, tiyatro, edebiyat gibi dallara ayrılarak ve sürekli gelişerek günümüze dek geldi. Kuşkusuz insan yaşadığı sürece, sanat da yaşamını ve gelişimini sürdürecektir.

Sanat dallarından tiyatro gerek insanları toplumsal gerçeklere karşı bilinçlendirmekte, gerekse kendini üretmesindeki kolektifliğiyle toplum içinde daha çok benimsenen ve özel yeri olan bir daldır. Doğuş yerinin eski Yunanistan olduğu söylenen tiyatronun sözcük kökü yine Yunanca "THEASTIA" yani "GÖRMEK"ten gelir.

Eski Yunan insanların eğlence, şölen, içki tanrısı DIONYSOS adına düzenledikleri DIANYSOS ŞENLİKLERİ'nde halk alabildiğine coşup, taşkınlıklar yapar ve bu tavırlarıyla us'u doğayla birleştirdiklerine inanırlardır. Şenlik boyunca insanlar o anda uydurdukları komik öykülerle, insan ve hayvan taklitleriyle olayların dansla anlatımı gibi şeylerle uğraşır ve bunlar her şenlikte tekrarlanırdır. Zamanla bazı insanlar şenlikte tekrarlanan bu işleri sürekli uğraş olarak kabul edip bu doğrultuda yoğunlaşmaya başladılar. Ancak o dönemde tiyatronun yazını olmaması nedeniyle yapılanlar pratikten öte bir şey değildi. Böylece tiyatrodaki MONOLOG (tek konuşma) doğmuş oldu. bu olay giderek şenlik dışına taşı ve bir kişiyle değil daha fazla insanla yapılmaya başlandı. MONOLOG'un yerini DIALOG (karşılıklı-ikili konuşma) ve TRIALOG (üçlü konuşma) aldı. İnsan sayısının artması oyunculuk sanatının gelişmesini hızlandırdı. Şenliklerde anlatılan komik öyküler gibi bu oyunlar da önceden hazırlanmaksızın doğaçtan oynanan oyunlardı.

Tiyatronun kaynağı insandır, insanın yaşamıdır, insanın duygularıdır. Bu da tiyatrodaki zamanla birbirine karşı iki duyguyu-anlatan TRAGEDYA ve KOMEDYA'yı yarattı.

TRAGEDYA acıklı, mutsuz sonu anlatan oyun türüdür. Tanrıların ve soyluların yaşamlarının acı yanlarını işler, Yani "ağlatan"dır.

KOMEDYA insan ve toplum yaşamından kesitler alıp bunu elden geldiğince komikleştirerek işleyen oyun türüdür. Yani "güldüren"dir.

17-18. yy.larda DRAM dediğimiz tiyatro türü doğdu ve KOMEDYA gibi temel tiyatro

türü olarak günümüze dek geldi. TRAGEDYA gibi çok klasik, antik öğeler taşımamasına karşın acıklı ağlatıcı yanıyla TRAGEDYA'nın kentsoylu biçimi denmektedir drama

Günümüzde pek çok tiyatro tanımına rastlamamıza karşın bunlar genelde öz itibarıyla benzerlikler taşımaktadırlar.

TİYATRO: İnsan yaşamında geçmiş, geçebilecek olayların yaşama benzetme, öykünme yollarıyla belli yerlerde bir görücü topluluğu önünde canlandırılması sanatıdır. (1)

TİYATRO: Bir olayı belli kişilerle yapıta uygun bir dekor içinde ışık, müzik, efekt kullanarak tekeli bir sahne düzeniyle canlandırma sanatıdır. (2)

Günümüzde belli başlı iki tiyatro anlayışı vardır. Birbirine karşı olan BENZETMECİ TİYATRO (Aristocu Tiyatro) ve GÖSTERMECİ TİYATRO (Epik Tiyatro).

Benzetmeci Tiyatrodaki duygu egemendir. İzleyiciye olayı anlatırken onuda bu olayın içine katar ve izleyicide acıma, yığı gibi duygular uyandırır.

Göstermeci Tiyatro ise olayı anlatırken izleyiciyi olayın dışında bırakarak gözlemci olarak tutar. Bu kez Benzetmeci Tiyatronun tersine duygu değil, us egemendir. Seyirciyi karar vermeye zorlar ve düşüncenin toplumsal varoluşu yönlendirdiğini anlatır.

DERNEĞİMİZDE TİYATRO ÇALIŞMALARI

Derneğimizin kuruluş amacına uygun olarak, kültürümüzü korumak, geliştirmek ve yeniden üretmek amacıyla halk dansları, tiyatro, müzik, araştırma-derleme gibi çalışmalar yapılmaktadır.

Derneğimizde tiyatro çalışmaları 1977 yılında başlamıştır. Çalışanlar oyunculuk sanatının üretiminden önce hitap edecekleri kitle için hitap biçimi ve koşullarını üretmek doğrultusunda çalışmalar yaparak onlardaki sanat kültürünü geliştirmeyi amaçlamışlardır. Bu çalışmalar sonucu tiyatro gurubu çalışanları kolektif bir ruhla, büyük bir özveri ve sorumluluk anlayışıyla Askire ZELİMHAN "in "İstanbul Yolu" adlı oyununu başarıyla sahnelemişlerdir. Daha önce oyunculuk konusunda hiç deneyimi olmayan bu arkadaşların oyunu Türkiye'nin çeşitli illerinde oynanmış ve hemşehrilerimizin büyük beğenisini kazanmıştır.

1980 sonrası dört yıllık bir aradan sonra derneğimiz 1984'de faaliyetlerine yeniden başlamış ve yine kuruluş amacı doğrultusunda kültürel çalışmalar sürdürülmüştür.

Faaliyetin başlamasıyla birlikte, diğer kültürel çalışma gurupları gibi tiyatro gurubu çalışanları da Tiyatro Komisyonunu oluşturup kolektif bir üretimi amaçlamışlardır. Yapılan ön çalışmalar sonucu komisyon bir çalışma raporu hazırlayıp yönetime ve üyelere sunmuştur. Raporda özetle şöyle denmektedir:

Toplumumuzun kültürel değerlerini koruma ve geliştirme gereksiniminin bir sonucu olarak kurulan Kuzey Kafkasya kültür derneğinin Tiyatro Komisyonu, çalışmalarında bağrında özgürlüğü taşıyan ilişkilerin geliştirilmesinden yana tavır alacaktır. Bu yaklaşım komisyonun genel olarak sanatsal etkinlikleri, özel olarak tiyatro etkinliğini salt bir eğlence olarak görmemeyi ve çeşitli toplumsal sorunların vurgulanarak yansıtılmasında, bu sorunların geniş kitleler tarafından kavranmasında, çözüm yolları üzerinde daha çok kişinin, daha ciddi biçimde düşünmesinin sağlanmasında, kısaca bir bakıma toplumsal eğitimin gerçekleştirilmesinde görev üstlenmesini sağlar.

Bu görevlerin yerine getirilmesi süreklilik gösteren çalışmaları gerekli kıldığından komisyon programını sadece bir yıl yapılacak çalışmalarla sınırlandırmayıp önümüzdeki dönemlere aktarılabilir çalışmalarında kapsayarak hazırlanmıştır.

YAPILACAK ÇALIŞMALAR

1- Sanatsal etkinliklerin izlenmesi

2- Eğitim çalışmaları

a) Oyun öncesi çalışmalar

- Varolan oyunların derlenmesi
- Varolan oyunların çevirilmesi
- Oyunun yazarı ve yazıldığı dönem ile ilgili bilgilerin derlenmesi

B) Oyun içi çalışmalar

- Dramaturji (masabaşı çalışması)
- Jimnastik çalışması
- Oyunculuk çalışmaları (mizansen)"
- Rol çalışmaları (mizansen)"

Raporda hedeflenen şeyleri hayata geçirmek üzere çalışmalara başlayan tiyatro gurubu önce mevcut oyunları gözden geçirip değerlendirerek oynamak üzere "KAYNANA İSTEME—YEN MAHALLE" adlı oyunun çalışmalarına başlanmıştır. "Utij Boris" in yazdığı oyun müzikal komedi türünde olup günümüz Kafkasya'sında gelişen bazı çarpık ilişkilere eleştirel bir bakışla yaklaşmaktadır.

Tüm olanaksızlıklara karşın gurubumuz çalışmaları özveriyle devam ettirmiş, ancak, yeterli kadronun sağlanamaması ve mevcut oyuncuların çoğunun öğrenci oluşu nedeniyle, çalışmalar önemli ölçüde aksamaya başlamış, sonuçta oyunun daha ileriki bir tarihte sahnelenmesi kararı alınmıştır. Gurubumuz bu kez kültürel sorunlarımızla ilgili küçük öyküleri oyunlaştırıp ayrıca kendileri skeçler yazarak bunları her ay düzenlenen Maltepe Gecelerinde hemşehrilerimize oynamış ve beğeni kazanmışlardır.

İlk kez A.Samet Şengil arkadaşımızın yazdığı "Kimdi O Adam" adlı oyun sahnelenmiş daha sonraki gecelerde ise kendilerinin hazırladıkları "Resul Hamzat" ve "Zelimhan" oyunları oynanmıştır. Yaz döneminde öğrenci arkadaşların memleketlerine gitmeleri nedeniyle çalışmalarına ara vermek zorunda kalan gurup okulların açılmasıyla yeniden faaliyete başlamış ve yine Maltepe Gecelerinde kendine düşen görevi yerine getirmiştir. Bu sezonda yine "Kimdi O Adam" ve Çehov'un "Sayfiyede Yaz" oyunu ile izleyicilerin karşısına çıkmış bir sonraki ayda ise farklı kültürlerin birleşiminden doğan aksaklıkları ve bunun ana kültür üzerindeki olumsuz etkilerini anlatan "Görüntüler" adlı oyun sergilenmiştir.

Tiyatro gurubumuz içinde bulunduğumuz günlerde sezonun son Maltepe Gecesi için yeni bir skecin hazırlıklarını yapmaktadır. Yaz sezonu içinde ise daha önce sahnelenmiş olan dört skecin yeniden gözden geçirilerek çeşitli illerde hemşehrilerimize sergilenmesi amaçlanmıştır.

Başından beri üzerlerine düşen sorumluluğun bilincinde olan tiyatro gurubumuz, bu güne kadar olduğu gibi, bundan sonrada yazınının başında belirttiğimiz amaçlar doğrultusunda çalışacak ve kültürümüzün geliştirilerek yeniden üretimi için daha coşkulu, daha kararlı ve daha üretken olacaklardır. Başarılarının devamını diliyoruz.

1. "M'R.A. ve Temel tiyatro Bilgisi" Haldun Marlalı — S.117—
2. (age.)

MITOLOJİ

MITOLOJİ ve ÖĞRENME GEREĞİ

Kimi kişilere göre Mitologia bize insan soyunun yüzyıllar önce neler düşündüğünü, nelere inandığını, neler duyduğunu çağımıza ulaştırması bakımından önemlidir. Mitologia ile nereye varılır diye sorular yöneltilir zaman zaman. Antik çağlar ve hatta ilkel insanın düşünce, duygu ve inancını taptaze ve konserve bir biçimde çağımıza taşıyan Mitologia'nın öğrenilmesi halinde, doğadan uzaklaşmış çağdaş insandan hareketle, doğa ile iç içe yaşayan insana varılır. Mitologia ile ilişkimizin asıl sebebi ise budur belki. Dünya henüz gençtir, insanoğlu doğa ile iç içedir, toprağa bağlıdır. Ağaç, çiçek, ot, su, dere, tepe, deniz, gökyüzü, bulutlar onu çevreleyen ve etkileyen en yakın unsurlardır. İnsanoğlu için bu çağda gerçekte, gerçek dışı pek ayrılmamıştır. (1)

İnsanoğlu nedenini çözemediği ve gerçek olan doğa olayından korkuya, paniğe kapılmıştır. Bu olay insanın beyninde bir tanrının veya bir kahramanın oluşmasına neden olur. Ve giderek gerçek dışı öğelerle birleşen bu oluşum mitologia, ... ,destan veya masal dokusu içinde karşımıza çıkar. Bu oluşum yüzyıllarca anlatılarak çağımıza ulaşırken insanoğlunun yaratma gücünün etkisi ile süslenir, şekillenir, belli bir üsluba bürünür. Daha başka bir deyişle şiirsel anlatım ölçüsüne girerek destanlaşır ve ozanları yaratır.

Bu oluşuma Kuzey Kafkasya Mitologia'sından bir örnek verelim; Gök gürültüsü ve yıldırım olayının o çağ insanının beyninde oluşturduğu imaj ve korku, yıldırım Tanrısı "ŞİBLE"yi Kafkas Mitologia'sına kazandırmıştır. Yıldırım Tanrısına yalvarı, yakarı zorunluluğu, şiirsel anlatıma bürünerek güzel bir dua, şiirsel bir yakarı ortaya çıkmıştır.

Yela ! yela, Halkımıza vurma !

Yela ! yela, yaşamımızı kuru !

Yela ! yela, armut suyumuzu (2) serbestçe içir !

Doğa olaylarına karşı insanoğlunda oluşan korku ve korunma çabası dünyanın neresinde olursa olsun, aynı oluşumla Mitologia'ya kaynak olmuştur. Kuzey Kafkasya Mitologia'sında olduğu kadar çağdaşı olan Antik Yunan ve Roma'da da bu böyledir.

İlkel insanda gerçekte, gerçek dışı pek ayrılmamıştır, demiştik. Doğa ile baş başa olan insanoğlu, ormanlarda, suların kıyısında, pınarlarda orman perilerine rastlarlar. Durgun, bir ayna gibi suya eğilip baktığında, genç kızlar bir Appolon yüzü ile karşılaşır. Bu duyuş, tahayyül özlemi mitologia'nın şiirleşmesinde açıkça görülür.

Bak nasıl yükseliyor Proteus denizden,

Dinle, yaşlı Triton borusunu çalıyor...

dizelerinde olduğu gibi gerçek dışı dokular Mitologia'da ağır basmaya başlar.

Öte yandan, doğa olaylarının yarattığı korkuyu ve gelecek kötülüğü yenmek için çareler arar insanoğlu. Doğa güçlerini tanrılaştırır. O'na tapar. Bu tanrı için tapınaklar kurar. Giderek

bu tapınaklarda törenler, ayinler yaparak, tanrıların öfkelerini uzaklaştırmak ister. Tanrılara kurban adama geleneğini oluşturur. Büyücüler, kâhinler, falcılar bu korku ile Dünya kültürünün içinde yer alır.

Kurban adama o denli büyük boyutlara ulaşır ki, kendi hemcinsini ve hatta çocuğunu kurban etmeye bile kalkışabilir. Kurban ve adak gereksinimi, tüm dünya kültürlerinde, bütün dinlerde ve dolayısı ile değişik uluslara ve coğrafi bölgelere ait destanlarda aynı biçimde işlenmeye başlar. Örneği; Kuzey Kafkasya Mitolojisi'nin ünlü kadın kahramanı Seteney Guaşe, oğlu Sosrikua'nın güçlü bir erkek olarak savaşçılara katılması çağı gelince adadığı kurbanları keser, ancak şöyle bütün Nart'lar üşüşünce şöyle der:

– Sineklerin kurban kanına çöküşmesi gibi
Soframa saldırıp herşeyi sildiniz, süpürdünüz !

Aynı motif Sumer Mitolojisi'nde de verilir. Seteney'in paraleli bir fonksiyonu olan tanrıça Minsuri, oğlu Gılgames'i koruması için en büyük Sümer Tanrısına kurban adar. Ancak, kurban etini yemeye bütün tanrılar gelince paniğe kapılıp feryat eder;

– Aman, aman!
Tanrılarda sineklere benzemiş,
Kurban kanının kokusunu duyarak,
Hepsi gelivermiş !

Sözümüze başlarken Mitolojisi ile nereye varılır diye sorular yöneltildiğini söylemiştik. Korkunun, yakarının belli kalıp ve biçim içerisinde söylenmeye başlaması şiir'in ve ozanın da Dünya kültürü içinde yer almasına neden olduğunu açıklamıştik. O halde, sözlü edebiyat çağı ürünleri de Mitolojisi anlatılırken doğmuş ve gelişmiş diyebiliriz. Yazılı edebiyatla temeli sözlü edebiyata ve dolayısı ile Mitolojisi'nin oluşmasına kadar uzandı düşünülürse, kültür yaşamının bir bölümü olan edebiyat sanatının araştırılması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için Mitolojisi'nin iyi bilinmesinin ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

İnsanoğlunun ürettiği din, ahlâk, inanç, gelenek, görenek kavramlarının temelinde Mitolojisi yatmaktadır. Hatta mitolojisi giderek, edebiyat dışında, müzik, resim, heykel, sahne sanatları, mimarlık gibi tüm plastik ve estetik uğraşların, kısacası uygarlığın temel taşı olmuştur.

Mitolojisi günümüze kadar yolculuk yaparken anlatıldığı dilde oluşturarak gelmiştir. "Dil halkın yaşam felsefesinin ve ideolojisini içeren, insanlık tarihinin farklı çağlarını ve farklı özelliklerini saklayan bir örtü gibidir. "Bu görüşten hareketle sözün doğuşu incelenirse dilin tarihi ortaya çıkar. Dilin tarihi açıdan incelenmesi ise, arkeolojik kalıntılar ile eski mezaların vereceği bilgilerden daha çok bilgi bırakır. (3)

Kısacası uygarlığın kronolojik olarak incelenmesi için en başka Mitolojisi'yi bilmek gerekmektedir. Kültürün temeli budur.

- (1) Mitolojisi (Grek ve Romen) Edit Hamilton (Çev. Ülkü Tamer) Varlık Yayınları 1974 – İstanbul
- (2) Burada sözü edilen armut suyu, Yunan tanrıların kutsal içkisi olan Nektardır.
- (3) Ambrogio Donini, Halklar, ... tanrılar ve dinler tarihi M – 1966

Yismeyl Özdemir

NART TLEPŞ

Nart Tlepş Natların en ulularındandır. Nart Halkının tüm araç ve gereçlerini yapmak onun görevidir. Her tür madeni işleyip olağanüstü güzellikte araçlar yapar. Toplumun Maden Çağı uygarlığı aşamasının ve nart toplumunun yeni buluşlarının simgesidir.

Halkın gözünde çok güçlüdür. Ünlü Seteney Guaşe ile kimi zaman yardımlaşarak toplumsal sorunları çözerler. Kimi zaman da onunla ters düşerler. Seteney Guaşe kızgın taş parçasını Tlepş'e kırılarak Sosrikua'nın doğmasını sağlar. Sosrikua'yı maşası ile süya daldırarak çelikleştiren yine Nart Tlepş'tir.

Sosrikua'nın bir kahramana yaraşır biçimde eğitilmesini, silah kullanmasını –Seteney'in önerisi üzerine – yine Tlepş üstlenir. Bu manevi çocuğunun silah kullanma çağına geldiğini anlayan Seteney, Tlepş'e sihirli silahlar ısmarlar. Kahramanımız bu yönü ile Grek Mitolojisinin topal, çirkin, ateş ve demirciler tanrısı Hephaistos'u anımsatır. Akhilleus Troya Savaşları'na giderken annesi Thetis Hephaistos'a giderek oğlu için efsunlu silahlar yapmasını ister. (1)

Topal Hephaistos, Tanrıçaların en güzeli Aphrodite ile evlidir. Gerçi Tlepş ile Seteney Guaşe'nin evli olduğu pek anlatılmaz. Ancak ilişkileri, adı geçen Grek tanrıların anımsatmaktadır. Bu benzerliğe karşın Tlepş'in tüm buluşları Nart Toplumunun yararına. Hephaistos ise devamlı kincidir ve kötülük düşünen bir tanrıdır. Buluşlarını kendisi ile alay eden, kendisine gülen diğer tanrılar aleyhine kullanır. Hatta, topal olduğu için oğlundan utanan annesi Hera bile onun şerrinden kurtulamaz. Topal tanrı, içine zincirler sakladığı bir taht yaparak annesine gönderir. Hera tahta oturunca zincirlerle bağlanır ve bir daha kurtulamaz. Kısacası topal ve çirkin oluşundan aşağılık duygusuna kapılmış olan Hephaistos kötülük yapmaktan kendisini alamayan bir mitoloji kahramanıdır.

Oysa Tlepş, güçlüdür, cesurdur. Tarım araçlarından, demircilik araçlarına, silahlara dek tüm uygarlık gereksinimlerini toplum yararına yapar. Buluşlarında en yakın danışmanı ve yardımcı Seteney Guaşe'dir. Abazin halk destanlarından Türkçeleştirdiğimiz aşağıdaki text bunun en güzel örneğidir.

"Nartlar güçlü ve insanüstü bir ırktı. Sert mizaçlı idiler. Büyük bir halk idi Nartlar... Çok güçlü atları vardı., Alp (3) soyundan gelen. Toplumsal düzenleri vardı. Sorunlarını, yaşadıkları Guım (Kuma) ırmağı kıyısında toplanan kurultayda çözümlerlerdi.

Evlenmemiş, çok güzel ve akıllı bir kadın yaşardı aralarında. Seteney Guaşe bilge idi. Seteney, Nartlar'ın her derdine derman olurdu. Felaketlerde, kıtlık yıllarında halkına yol gösterirdi. Başı derde giren ona koşardı.

O çağlarda Nartlar çok yaşardı. İkiyüz, üçyüz yıl kadar... Uzun yaşamlı olurdu Nart halkının bireyleri... Bu uzun yaşamlı halkın arasında Seteney'in belli bir yeri vardı.

Aynı çağlarda Nartlar'ın demirci ustası Tlepş de yaşamaktaydı. Seteney sık sık Tlepş'in dökümhanesine giderdi. "Örsü taştan, çekici ağaçtan olduğu için çok yoruluyor" diye üzülürdü akıllı kadın. Bir gün "Tlepş'in örsü ve çekici demirden olsa idi bu denli yorulmazdı" diye düşünür. Bir ağaç parçasını yontarak bir takım örs ve çekici modeli yapar. Çekiç modelinin ortasını delerek sap-takılacak yeri de belirtir. Ona gidip söyleyemez onuru kırılmasın diye. Tlepş evine dönünce gizlice giderek modelleri Tlepş'in dökümhanesinin penceresinden içeriye atar.

Sabah olup Tlepş iş yerini açtığı anda ağaç modellere bakar bir süre, nereden geldiğini anlayamaz. Ancak bunların örs ve çekiç modelleri olduğunu kavrar hemen, "Bu örs olmalı, bu da elbetteki çekiç..." diye söylenir kendi kendine. Önce örsü döker demirden, sonra çekici şekillendirir, modeline uygun biçimde... Ortasına açtığı delikten de bir sap takar. Böylece Tlepş'in takımı tamamlanmıştır. Ama çalışırken yine zorluk çeker. Ateşten aldığı kızgın parçaları elini yakmaktadır. Bir kerpeten veya maşa yapmak gelmez aklına. O güne dek akıllı biri çıkıp ta maşa yapmayı düşünmemiştir henüz.

Dökümhaneye sık sık uğrayan Seteney durumu izler bir süre, fakat bir yolunu bulamaz. Ne yapsa da Tlepş'in ellerini yanmaktan kurtarsa...?

Derken bir gün Seteney suya giderken yolda iki küçük yılan yavrusu görür. Yılanlıklar boyunlarını birbirinin üzerinden geçirmiş, uyumakta... Sarmaş dolaş yatan yılanlara bakarken Seteney'in aklına bir fikir gelir. Bir dal parçasını sivilterek uyuyan yılanları boyunlarından birbirine zımbalar, ağaç parçasına taktığı yılanları şekli bozmadan Tlepşe koşturur: "Tlepş, Tlepş ilginç, çok ilginç bir şey getirdim sana... Örsün çekicinin tamam, bunun gibi demirden bir şey yap ta ellerin yanmaktan kurtulsun..."

Tlepş boyunlarından birbirine çakılmış yılan ölümlerine bakar, bakarda onların biçimini erimiş demirde şekillendirir. Maşa veya kerpetenin bulunuşu böylece Seteney'in parlak zekasından doğar" (4)

Kahramanımız, yararlı buluşları, gücü haksızlıklara başkaldırışı ile günümüze dek çeşitli ozanları ve yazarları etkilemiştir. Ömer Seyfettin'in "Diyet" öyküsündeki demirci kahramanından, Yaşar Kemal'in "Ağrı Dağı Efsanesi"ndeki Demirci Hüso'ya değin çeşitli yazarlarca işlenen demirci motifi Nart Tlepş veya Grekler'in deyimi ile total Hephaistos'un edebiyata yansıma biçimidir bizce...

- (1) İlyada, XVIII, 394 u.d., Mitoloji Sözlüğü, 169 Sayfa (Azra Erhat)
- (2) Nartı, Abazinsky Narony Epos, Meremkul Vladimir, Karaçeyevo-Çerkesskoye Otdelenye Stavropolskogo Kinjinogo Yizdatelstva, Çerkessk – 1975
- (3) Mitolojik olaylarda geçen, dağlara uçarak çıkan bir at cinsi (Kanatlı at)
- (4) Anlatan Şarmat İsa, 70 Yaşında, 6.1.1967 de Meremkul Vladimir tarafından Krasny-Vostok (Abazince ismi Gum lokıt) köyünde derlenmiştir.

ÇEVİRİ

DANS EDEN ASIRLIKLAR

Irina Yevsikova

Çeviren: Haydar TAYMAZ

Nartaa" (1) adıyla da bilinen, "Abkhazla Asırlıklarının Etnografik Şarkı ve Dans Topluluğu" dünyada benzeri olmayan amatör bir gruptur. Amerikalı bir gerontolojist ve Harvard Üniversitesi Tıp Bölümü Dekanı olan A. Leaf, çok uzun ömürlü olan Abkhazianlar hakkında şunları yazdı. "Yaşlılık onlar için gerçek bir mutluluk dönemidir. Bu asırlık insanlar dinamiktir, hoşlandıkları işlerle uğraşırlar ve eğer çalışma şanslarından mahrum edilirlse depresyona uğrayabilirler. Onlar hayret verici dinçlikleri, kendilerini çevreleyen dünyaya olan canlı ilgileri ve dostluklarıyla tanınan şarkı söylemek ve şaka yapmaktan hoşlanan gülen bir toplumdur."

Sukhumi Halk Sanatları ve El İşleri Kulübü direktörü olan Ivan Kortua, ilk defa 1948 yılında, eski şarkıları hatırlayabilen, folk çalgılarını çalabilen, güzel sanatlar meraklısı sekiz dağlıyı toplantıya çağırdı ve onlardan kendisine yardımcı olmalarını istedi. Böylece bu hayret verici topluluk oluşturuldu. Topluluğun ilk üyelerinin portreleri yerel bir ressam tarafından çizildi. Bu resimler halen Gagra Eğlence Sarayı'nın bir salonunda asılıdır ve bir kopyasında Sukhumi'de bugün Ivan Kortua'nın adını taşıyan Nart Sanatları ve El İşleri Kulübündedir.

Nartaa otuz yıldan fazla bir zamandan beri etkinlikte bulunmaktadır. Onun kurucu üyelerinden hiçbiri bugünküler arasında bulunmamaktadır. Ne yazık ki asırlıklar da ölümlüdürler. Bununla birlikte genelde Abkhazian asırlıklarından olanların oranı diğerlerine kıyasla daha fazladır. Tüm Sovyetler Birliğinde bu kategoridekilerin sayısı yirmibinin üstündedir. Bunların çoğu da Abkhazian'lardır. Nartaa'nın otuzbeş üyesi vardır. Üyeler Cumhuriyetin değişik yerlerinde yaşamaktadırlar ve zamanı belli olmayan, sık yapılan konser veya turnelerden önce provalar yapmak üzere biraraya gelirler. Son birkaç yıl içinde Moskova'da Kremlin Kongre Sarayında düzenlenen Amatör Sanatlar Birliğinin konserlerine, Tiflis'deki Abkhaz Sanatı adlı on günlük festivale, Macaristan televizyonu tarafından Budapeşte'de düzenlenen uluslararası folklor yarışmasına katıldılar. Abkhazianlar bu yarışma sonunda The Golden Peacock adı verilen en büyük ödülü Budapeşte'den vatanlarına götürdüler.

Neşeli ve esprituél bir solist olan Temür Vanacha geçenlerde 108 yaşına bastı. Vanacha Gudaute bölgesinin Lykhny köyünde yaşar ve diğer kollektif çiftçilerle birlikte kendi ekim alanlarında güzel kokulu çay yapraklarını toplar.

Başka bir asırlık olan David Ayba, Gudaute'de yaşar. Onunla caddede karşılaştık. Tanıdığı sayısız insanı selamlayarak ağır ağır yürüdü. Bugün Kafkasya'nın Karadeniz kıyıları meşhur yerlerdir. Geçen yüzyılda Gudaute cazibeli bir yerleşim yeri değildi. Çamur akan caddeleri, koyun ve domuzlar istila etmişlerdi.

David'in okula gitme şansı olmadı. İkili öğretim yapan yerel bir okulda her öğrencinin yıllık öğrenim harcı para olarak altmış ruble, dört çuval un ve onaltı kilogram Fransız fasulyesi ve peyniriğinden ibaretti. David'in ebeveynlerinin buna güçleri yetmiyordu. Ekim devrimi haber-

leri Gudaute'ye ulaştığında yerel bir kızıl parti örgütlendi. Güvenilir bir grup insanla birlikte David cesaretle devrim düşmanlarıyla savaştı. Chlou köyünden Tarash Dzhopauda gençliğinde okuyamadı. O, gerçek yaşını bilmiyor fakat 107 yaşında olduğunu sanıyor. Gülerek "gerçek olarak bildiğim birşey var, o da kayınvalidemden daha yaşlı olduğumdur" demiştir.

(1) Halk kahramanı kardeşleri anlatan destansı öyküler.

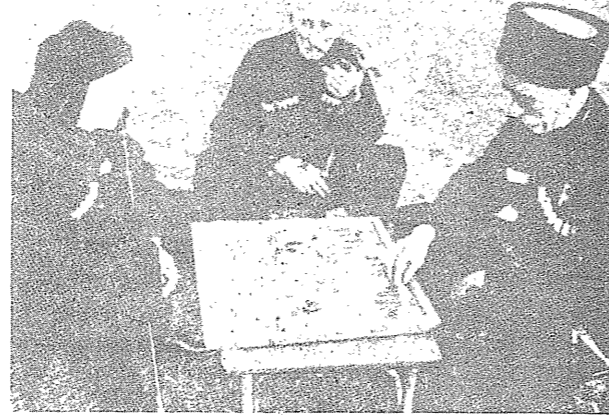
Onun gençliği dağlarda geçti. Abkhazia'da yeni güçler başarı kazandıklarında Tarash, cumhuriyetin ilk tarım toplumunun başkanı oldu. "Güç bir zamandı." diye anımsar. "Biz halka kolektif çiftçiliğin avantajlarını açıklamak zorundaydık. Aynı zamanda çiftçilerimizin bir listesini bile çıkartamadım ve yazamadım. Ne harfleri, ne de rakamları biliyordum. İlk Abkhazca okuma kitabı Sovyet zamanına kadar yaratılmadı."

Mamafih onun dinamizmi ve sağlam inancı tek başına gösterdiği çabalarla bir gün yeni bir hayatı biçimlendirebileceğini ve başarabileceğini kanıtıyordu. İlk beş yıllık plan döneminde ülkede gelişmiş işçiler için yarışma yapıldığında darı ürünlerinde yüksek bir verim aldı ve Gelişmiş İşçilerin Cumhuriyetçi Konferansına üye seçildi. Tarash o zamanlar 60 yaşlarında idi. Konferans sırasında komşu bölgedeki kolektif çiftçilerden bir bayana aşık oldu. Kısaca evlendiler. Şimdi onların iki kızları, üç oğulları, onyediyedi torunları var. Bütün çocukları yüksek öğrenim yaptılar. En büyük oğlu Toto, profesyonel bir bestekardır. Tarash kendisi kolektif çiftlikte çalışmaktadır ve topluluğun en aktif üyelerinden biridir.

Tarash, "Eğer sanatsal direktörün beni provalara çağırmadığı süre bir haftayı geçerse üzölmeye başlarım." demektedir, Çerkes ceketini hazır tuttuğunu ve çağırıldığında yola koyulmaya daima hazır olduğunu söylemektedir.

Nartaa'nın dans lideri Tarkuk Lasuriia Kutol köyünde yaşamaktadır. Bir yıl önce 100. yaş gününü kutladı. Köylü ler onun için "Tarkuk tamamen annesi gibidir." derler. Annesi öldüğünde 143 yaşında idi ve son gününe kadar çay bahçelerinde çalıştı. O, uzun yaşamın sırrını gerontologistlere açıklarken şöyle dedi; "Yaşamı severim ve uzatmak için gayret gösteririm..." "Büyük yaş genellikle hastalık ve zayıflıklarla birarada bulunur. Mamafih asırlıkların topluluğunun varlığını sürdürmesi bu yaygın görüşü kanıtlamadı. Abkhazianlar'ın ataları bu ruhsal ve fiziksel güçlülüğü sürdürdüler. Onlar hayattan nasıl zevk alınacağını ve başkalarına nasıl yararlı olacağını biliyorlardı. Grubun şimdiki lideri bestekar Konstantin Chengelia, grubundaki tecrübeli oyuncu sayısını ikisi kadın olmak üzere 102 ye çıkarttı Nartaa destanları 100 silahşör kardeşi, onların kızkardeşleri, güzel Gunda ve onların uzun süre genç kalan annelerinin hikayelerini anlatır.

Topluluğun bir üyesi olan 125 yaşındaki Mikha Jopua, arkadaşları 90 yaşındaki Tusha Shinkuba ve 99 yaşındaki Tanael Dopua'nın tavlâ oyunlarını seyrediyor.

İrina Yevsikova, Sputnik, Digest of Soviet Press 10, October 1975

ÇEVİRİ

DANS EDEN ASIRLIKLAR

İrina Yevsikova

Çeviren: Haydar TAYMAZ

Nartaa" (1) adıyla da bilinen, "Abkhazla Asırlıklarının Etnografik Şarkı ve Dans Topluluğu" dünyada benzeri olmayan amatör bir gruptur. Amerikalı bir gerontolojist ve Harvard Üniversitesi Tıp Bölümü Dekanı olan A. Leaf, çok uzun ömürlü olan Abkhazianlar hakkında şunları yazdı. "Yaşlılık onlar için gerçek bir mutluluk dönemidir. Bu asırlık insanlar dinamiktir, hoşlandıkları işlerle uğraşırlar ve eğer çalışma şanslarından mahrum edilirse deprasyona uğrayabilirler. Onlar hayret verici dinçlikleri, kendilerini çevreleyen dünyaya olan canlı ilgileri ve dostluklarıyla tanınan şarkı söylemek ve şaka yapmaktan hoşlanan gülen bir toplumdur."

Sukhumi Halk Sanatları ve El İşleri Kulübü direktörü olan Ivan Kortua, ilk defa 1948 yılında, eski şarkıları hatırlayabilen, folk çalgılarını çalabilen, güzel sanatlar meraklısı sekiz dağlıyı toplantıya çağırdı ve onlardan kendisine yardımcı olmalarını istedi. Böylece bu hayret verici topluluk oluşturuldu. Topluluğun ilk üyelerinin portreleri yerel bir ressam tarafından çizildi. Bu resimler halen Gagra Eğlence Sarayı'nın bir salonunda asılıdır ve bir kopyasında Sukhumi'de bugün İvan Kortua'nın adını taşıyan Nart Sanatları ve El İşleri Kulübündedir.

Nartaa otuz yıldan fazla bir zamandan beri etkinlikte bulunmaktadır. Onun kurucu üyelerinden hiçbiri bugünküler arasında bulunmamaktadır. Ne yazık ki asırlıklar da ölümlüdürler. Bununla birlikte genelde Abkhazian asırlıklarından olanların oranı diğerlerine kıyasla daha fazladır. Tüm Sovyetler Birliğinde bu kategoridekilerin sayısı yirmibinin üstündedir. Bunların çoğu da Abkhazianlardır. Nartaa'nın otuzbeş üyesi vardır. Üyeler Cumhuriyetin değişik yerlerinde yaşamaktadırlar ve zamanı belli olmayan, sık yapılan konser veya turnelerden önce provalar yapmak üzere biraraya gelirler. Son birkaç yıl içinde Moskova'da Kremlin Kongre Sarayında düzenlenen Amatör Sanatlar Birliğinin konserlerine, Tiflis'deki Abkhaz Sanatı adlı on günlük festivale, Macaristan televizyonu tarafından Budapeşte'de düzenlenen uluslararası folklor yarışmasına katıldılar. Abkhazianlar bu yarışma sonunda The Golden Peacock adı verilen en büyük ödülü Budapeşte'den vatanlarına götürdüler.

Neşeli ve espritüel bir solist olan Temur Vanacha geçenlerde 108 yaşına bastı. Vanacha Gudaute bölgesinin Lykhny köyünde yaşar ve diğer kolektif çiftçilerle birlikte kendi ekim alanlarında güzel kokulu çay yapraklarını toplar.

Başka bir asırlık olan David Ayba, Gudaute'de yaşar. Onunla caddede karşılaştık. Tanıdığı sayısız insanı selamlayarak ağır ağır yürüdü. Bugün Kafkasya'nın Karadeniz kıyıları meşhur yerlerdir. Geçen yüzyılda Gudaute cazibeli bir yerleşim yeri değildi. Çamur akan caddeleri, koyun ve domuzlar istila etmişlerdi.

David'in okula gitme şansı olmadı. İkili öğretim yapan yerel bir okulda her öğrencinin yıllık öğrenim harcı para olarak altmış ruble, dört çuval un ve onaltı kilogram Fransız fasulyesi ve peynirinden ibaretti. David'in ebeveynlerinin buna güçleri yetmiyordu. Ekim devrimi haber-

leri Gudaute'ye ulaştığında yerel bir kızıl parti örgütlendi. Güvenilir bir grup insanla birlikte David cesaretle devrim düşmanlarıyla savaştı. Chlou köyünden Tarash Dzhopauda gençliğinde okuyamadı. O, gerçek yaşını bilmiyor fakat 107 yaşında olduğunu sanıyor. Gülererek "gerçek olarak bildiğim birşey var, o da kayıvalidemden daha yaşlı olduğumdur" demiştir.

(1) Halk kahramanı kardeşleri anlatan destansı öyküler.

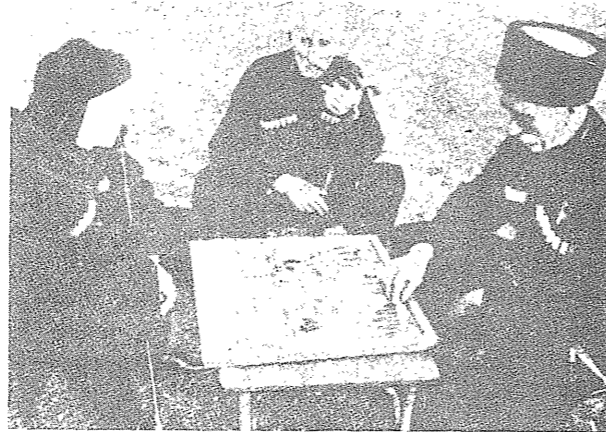
Onun gençliği dağlarda geçti. Abkhazia'da yeni güçler başarı kazandıklarında Tarash, cumhuriyetin ilk tarım toplumunun başkanı oldu. "Güç bir zamandı." diye anımsar. "Biz halka kolektif çiftçiliğin avantajlarını açıklamak zorundaydık. Aynı zamanda çiftçilerimizin bir listesini bile çıkartamadım ve yazamadım. Ne harfleri, ne de rakamları biliyordum. İlk Abkhazca okuma kitabı Sovyet zamanına kadar yaratılmadı."

Mamafih onun dinamizmi ve sağlam inancı tek başına gösterdiği çabalarla bir gün yeni bir hayatı biçimlendirebileceğinin ve başarabileceğinin kanıtıydı. İlk beş yıllık plan döneminde ülkede gelişmiş işçiler için yarışma yapıldığında darı ürünlerinde yüksek bir verim aldı ve Gelişmiş İşçilerin Cumhuriyetçi Konferansına üye seçildi. Tarash o zamanlar 60 yaşlarında idi. Konferans sırasında komşu bölgedeki kolektif çiftçilerden bir bayana aşık oldu. Kısaca evlendiler. Şimdi onların iki kızları, üç oğulları, onyediyi torunları var. Bütün çocukları yüksek öğrenim yaptılar. En büyük oğlu Toto, profesyonel bir bestekardır. Tarash kendisi kolektif çiftlikte çalışmaktadır ve topluluğun en aktif üyelerinden biridir.

Tarash, "Eğer sanatsal direktörün beni provalara çağırmadığı süre bir haftayı geçerse üzölmeye başlarım." demektedir, Çerkes ceketini hazır tuttuğunu ve çağırıldığında yola koyulmaya daima hazır olduğunu söylemektedir.

Nartaa'nın dans lideri Tarkuk Lasuriia Kutol köyünde yaşamaktadır. Bir yıl önce 100. yaş gününü kutladı. Köylü ler onun için "Tarkuk tamamen annesi gibidir." derler. Annesi öldüğünde 143 yaşında idi ve son gününe kadar çay bahçelerinde çalıştı. O, uzun yaşamın sırrını gerontologistlere açıklarken şöyle dedi; "Yaşamı severim ve uzatmak için gayret gösteririm..." "Büyük yaş genellikle hastalık ve zayıflıklarla birarada bulunur. Mamafih asırlıkların topluluğunun varlığını sürdürmesi bu yaygın görüşü kanıtlamadı. Abkhazianlar'ın ataları bu ruhsal ve fiziksel güçlülüğü sürdürdüler. Onlar hayattan nasıl zevk alınacağını ve başkalarına nasıl yararlı olacağını biliyorlardı. Grubun şimdiki lideri bestekar Konstantin Chengelia, grubundaki tecrübeli oyuncu sayısını ikisi kadın olmak üzere 102 ye çıkarttı Nartaa destanları 100 silahşör kardeşi, onların kızkardeşleri, güzel Gunda ve onların uzun süre genç kalan annelerinin hikayelerini anlatır.

Topluluğun bir üyesi olan 125 yaşındaki Mikha Jopua, arkadaşları 90 yaşındaki Tusha Shinkuba ve 99 yaşındaki Tanael Dopua'nın tavlâ oyunlarını seyrediyor.

İrina Yevsikova, Sputnik, Digest of Soviet Press 10, October 1975

KAFDAĞI

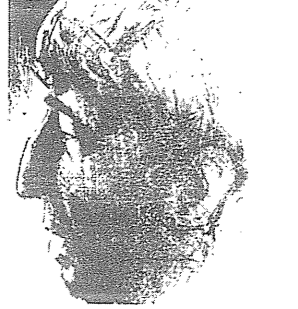
KÜLTÜR KAVRAMINA BİR YAKLAŞIM

"Gerçek evrensel eserler, ulusal eserlerdir ve gerçek ulusal eserler, evrensel yönsemeleri ve yenilemeleri üstlenirler."

B. Brecht.

"Kendi dağlarına sevgi ile bağlı olmayan bir kimse tüm dünyayı temsil edemez."

R. Hamzat

KÜLTÜR

Kültür konusunu inceleyen yazarların çoğu, kültürü tanımlamanın çok zor olduğunu söylemektedirler. Fakat biz yaygın kanının tam tersine, kültürü tanımlamanın çok zor olmadığını, var olduğu söylenen kültür tanımlarının kültürün şu ya da bu yönüyle ilgili olduğunu söyleyerek bu konuya gireceğiz.

Çeşitli kültür tanımlarının ortak yönü kültürün insanlar tarafından, tıpkı bir araba, televizyon vb. üretir gibi, insanlar arası ilişkilerde, (hem bu ilişkilerin aracı, hem de sonucu olarak) üretildikleridir. Yani kültürün varlığı tekil bireylere değil, birbirleriyle ilişimde bulunan insanlara, yani belirli bir topluma bağlıdır. Aşağıda daha ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi bir toplumu oluşturan insanlar, bu toplumu oluşturan ilişkilerini sağlamak için ve aynı zamanda bu toplumsal ilişkileri sonucu (o topluma özgü) bir kültür de üretirler.

Bilindiği gibi insanlar, yaşam koşulları gereği, tek başlarına yaşayamazlar. İnsanlar ancak belirli bir iş bölümü ile bütünleşmiş insan toplulukları içinde yer alıp yaşamları için gerekli şeyleri üretmekle varlıklarını sürdürebilirler. Bu ortak yaşam sonucu, insanlar sadece üretimde bulunarak doğayı değil, ama aynı zamanda birbirleriyle ilişkiye girdikleri için kendilerini de değiştirirler. Bu süreçte insanlar doğanın verdiklerine ek olarak üretim bilgi ve becerisi, mekansal

yerleşim, dil, örf ve âdetlere gibi çeşitli maddi ve manevi değerler üretirler ki bu değerler kültürün öğelerini oluşturur.

Açıktır ki kültürel öğelerde birbirleriyle ilişki içerisindedir. Bu nedenle kültür, sadece insanlar tarafından oluşturulmuş kültürel öğeleri değil, bu öğeler arasındaki ilişkileride kapsar. Böylece kültürün basit bir tanımını yapabiliriz: Kültür, belirli bir toplumsal grup halinde yaşayan insanlar tarafından üretilmiş bütün maddi ve manevi öğeler ile bu öğeler arasındaki ilişkidir.

Kültürel öğeler çeşitli insan ilişkilerinde farklı biçimlerde üretilirler. Burada iki örnek vereceğiz:

1. Bilindiği gibi insanlar doğadaki nesnelere aynen almazlar. Değiştirerek, bir üretim sürecinden geçirerek alırlar, yani doğaya bilinçli bir müdahalede bulunurlar. İşte, üretim süreci öncesindeki insan bilinci, yani doğanın nasıl ve ne'ye dönüştürüleceğinin insan zihninde tasarlanması sonucu belirli kültürel öğeler üretir. Yani, üretim bilgi ve becerisi, uygulanan üretim teknikleri, ve kullanılan teknoloji gibi maddi üretim için gerekli unsurlar kültürel öğelerdir. Bu nedenle bir toplumun tarihsel gelişimi içinde sahip olduğu üretim bilgileri, o toplumun kültürünün bir bölümünü oluşturur.

2. Beraber yaşayan insanlar, bu beraberliği sağlayabilmek için birbirleriyle belirli bir iletişimde bulunmak zorundadırlar. İletişimde bulunmanın zorunlu koşulu ise iletişimde bulunan insanların kullandıkları sembol, simge . . . . . gibi iletişim araçlarından aynı şeyi anlamalarıdır. Kendi içindeki insan-insan ilişkilerini yani insanlar arasındaki iletişimi sağlamak için toplum, dil gibi, örf ve adetler gibi kendine özgü belirli kültürel değerler üretir. Dil ile örf ve adetlerin gerektirdiği belirli davranış kalıpları (bu öğeler bütün toplum tarafından paylaşıldığı için) bir toplumdaki insanların birbirlerini anlamalarını, yani iletişimde bulunabilmelerini sağlar.

Kültürel öğelerin üretimi ile ilgili örnekler daha da arttırılabilir. Fakat konumuz açısından buna gerek yok. Bu nedenle kısaca özetlersek, üretim bilgi ve becerisi, teknoloji gibi kültürel öğelerin maddi üretim ile; edebiyat, halk oyunları gibi kültürel öğelerin manevi üretim ile; dil, örf ve adetler gibi kültürel öğelerinde insanlar arası iletişimi sağlamak için toplum tarafından oluşturulduklarını söyleyebiliriz.

KÜLTÜREL FAALİYETLER

Toplumsal ilişkiler belirli bir süreklilik gösterdiklerinden, kültürel öğelerde, zaman içerisinde, sürekli olarak yeniden üretilirler. Kültürel öğelerin, günlük yaşamda yeniden-üretilmelerine kültürel faaliyet denir. Yani bir şarkı söylenmesi, bir düğün yapılması, her hangi bir âdetin yerine getirilmesi kültürel faaliyetlerin konusudur.

Her kültürel faaliyet içerik, biçim ve işlev şeklinde tanımlanabilecek üç özellik taşır. Birbirleri ile çok yakın ilişki içinde bulunan bu üç özelliği şu şekilde tanımlayabiliriz.

1. Her kültürel öğe,, daha önce belirtildiği gibi, insanların belirli ilişkilerinin ürünüdür. Bu nedenle belirli bir kültürel faaliyetin içeriği, bu kültürel faaliyette yeniden-üretilen kültürel öğenin kaynaklandığı insan ilişkilerini gösterir. Yani her hangi bir kültürel faaliyete ilişkin "bunun içeriği nedir?" sorusuna cevap vermek için, o kültürel öğenin oluştuğu yeri bulmak gereklidir.

2. Her kültürel öğe, toplumsal yaşamın bir ürünü olduğu ve o toplumdaki bütün insanlar tarafından ortak olarak paylaşılabilirdiği için, üretilmiş olduğu topluma özgü belirli bir biçim içerisinde ifade edilir. Bu belirli biçimler, toplumdaki bütün insanlar tarafından aynı şekilde anlaşılırlar.

KAFDAĞI

KÜLTÜR KAVRAMINA BİR YAKLAŞIM

“Gerçek evrensel eserler, ulusal eserlerdir ve gerçek ulusal eserler, evrensel yönsemeleri ve yenilemeleri üstlenirler.”

B.Brecht.

“Kendi dağlarına sevgi ile bağlı olmayan bir kimse tüm dünyayı temsil edemez.”

R.Hamzat

KÜLTÜR

Kültür konusunu inceleyen yazarların çoğu, kültürü tanımlamanın çok zor olduğunu söylemektedirler. Fakat biz yaygın kanının tam tersine, kültürü tanımlamanın çok zor olmadığını, var olduğu söylenen kültür tanımlarının kültürün şu ya da bu yönüyle ilgili olduğunu söyleyerek bu konuya gireceğiz.

Çeşitli kültür tanımlarının ortak yönü kültürün insanlar tarafından, tıpkı bir araba, televizyon vb. üretir gibi, insanlar arası ilişkilerde, (hem bu ilişkilerin aracı, hem de sonucu olarak) üretildikleridir. Yani kültürün varlığı tekil bireylere değil, birbirleriyle iletişimde bulunan insanlara, yani belirli bir topluma bağlıdır. Aşağıda daha ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi bir toplumu oluşturan insanlar, bu toplumu oluşturan ilişkilerini sağlamak için ve aynı zamanda bu toplumsal ilişkileri sonucu (o topluma özgü) bir kültür de üretirler.

Bilindiği gibi insanlar, yaşam koşulları gereği, tek başlarına yaşayamazlar. İnsanlar ancak belirli bir iş bölümü ile bütünleşmiş insan toplulukları içinde yer alıp yaşamları için gerekli şeyleri üreterek varlıklarını sürdürebilirler. Bu ortak yaşam sonucu, insanlar sadece üretimde bulunarak doğayı değil, ama aynı zamanda birbirleriyle ilişkiye girdikleri için kendilerini de değiştirirler. Bu süreçte insanlar doğanın verdiklerine ek olarak üretim bilgi ve becerisi, mekansal

yerleşim, dil, örf ve âdetlere gibi çeşitli maddi ve manevi değerler üretirler ki bu değerler kültürün öğelerini oluşturur.

Açıktır ki kültürel öğelerde birbirleriyle ilişki içerisinde. Bu nedenle kültür, sadece insanlar tarafından oluşturulmuş kültürel öğeleri değil, bu öğeler arasındaki ilişkileride kapsar. Böylece kültürün basit bir tanımını yapabiliriz: Kültür, belirli bir toplumsal grup halinde yaşayan insanlar tarafından üretilmiş bütün maddi ve manevi öğeler ile bu öğeler arasındaki ilişkidir.

Kültürel öğeler çeşitli insan ilişkilerinde farklı biçimlerde üretilirler. Burada iki örnek vereceğiz:

1. Bilindiği gibi insanlar doğadaki nesnelere aynen almazlar. Değiştirerek, bir üretim sürecinden geçirerek alırlar, yani doğaya bilinçli bir müdahalede bulunurlar. İşte, üretim süreci öncesindeki insan bilinci, yani doğanın nasıl ve ne'ye dönüştürüleceğinin insan zihninde tasarlanması sonucu belirli kültürel öğeler üretir. Yani, üretim bilgi ve becerisi, uygulanan üretim teknikleri, ve kullanılan teknoloji gibi maddi üretim için gerekli unsurlar kültürel öğelerdir. Bu nedenle bir toplumun tarihsel gelişimi içinde sahip olduğu üretim bilgileri, o toplumun kültürünün bir bölümünü oluşturur.

2. Beraber yaşayan insanlar, bu beraberliği sağlayabilmek için birbirleriyle belirli bir iletişimde bulunmak zorundadırlar. İletişimde bulunmanın zorunlu koşulu ise iletişimde bulunan insanların kullandıkları sembol, simge . . . . . gibi iletişim araçlarından aynı şeyi anlamalarıdır. Kendi içindeki insan-insan ilişkilerini yani insanlar arasındaki iletişimi sağlamak için toplum, dil gibi, örf ve adetler gibi kendine özgü belirli kültürel değerler üretir. Dil ile örf ve adetlerin gerektirdiği belirli davranış kalıpları (bu öğeler bütün toplum tarafından paylaşıldığı için) bir toplumdaki insanların birbirlerini anlamalarını, yani iletişimde bulunabilmelerini sağlar.

Kültürel öğelerin üretimi ile ilgili örnekler daha da arttırılabilir. Fakat konumuz açısından buna gerek yok. Bu nedenle kısaca özetlersek, üretim bilgi ve becerisi, teknoloji gibi kültürel öğelerin maddi üretim ile; edebiyat, halk oyunları gibi kültürel öğelerin manevi üretim ile; dil, örf ve adetler gibi kültürel öğelerinde insanlar arası iletişimi sağlamak için toplum tarafından oluşturulduklarını söyleyebiliriz.

KÜLTÜREL FAALİYETLER

Toplumsal ilişkiler belirli bir süreklilik gösterdiklerinden, kültürel öğelerde, zaman içerisinde, sürekli olarak yeniden üretilirler. Kültürel öğelerin, günlük yaşamda yeniden üretilmelerine kültürel faaliyet denir. Yani bir şarkı söylenmesi, bir düğün yapılması, her hangi bir âdetin yerine getirilmesi kültürel faaliyetlerin konusudur.

Her kültürel faaliyet içerik, biçim ve işlev şeklinde tanımlanabilecek üç özellik taşır. Birbirleri ile çok yakın ilişki içinde bulunan bu üç özelliği şu şekilde tanımlayabiliriz.

1. Her kültürel öğe,, daha önce belirtildiği gibi, insanların belirli ilişkilerinin ürünüdür. Bu nedenle belirli bir kültürel faaliyetin içeriği, bu kültürel faaliyette yeniden üretilen kültürel öğenin kaynaklandığı insan ilişkilerini gösterir. Yani her hangi bir kültürel faaliyete ilişkin "bunun içeriği nedir?" sorusuna cevap vermek için, o kültürel öğenin oluştuğu yeri bulmak gereklidir.

2. Her kültürel öğe, toplumsal yaşamın bir ürünü olduğu ve o toplumdaki bütün insanlar tarafından ortak olarak paylaşılabilirdiği için, üretilmiş olduğu topluma özgü belirli bir biçim içerisinde ifade edilir. Bu belirli biçimler, toplumdaki bütün insanlar tarafından aynı şekilde anlaşılırlar.

3. Her kültürel faaliyet, insanların belirli ya da belirsiz çeşitli gereksinimlerini sağlamaya yöneliktir. Bu da o faaliyetin işlevini gösterir.

Her hangi bir kültürel faaliyetin niteliğini araştırırken o faaliyetteki içerik, biçim ve işlevi işlemek gereklidir. Örneğin evrensellik, ulusallık, kozmopolitlik gibi kavramlar ancak kültürel faaliyetin içeriğinin, biçiminin ve işlevinin incelenmesi sonucu elde edilirler. Biz burada, konumuzla ilişkili oldukları için sadece evrensellik, ulusallık ve yöresellik kavramlarına bir göz atacağız.

Daha önce de belirtildiği gibi her kültürel öğe bu öğenin içeriğini saptayan insan ilişkileri sonucudur. Fakat açıkça görülebileceği gibi herhangi bir çağdaki toplumu oluşturan insan ilişkilerinin çoğu, ne o topluma, ne de o çağa özgüdür. Yani evrenseldir. Örneğin aile kurumu toplumların hepsinde mevcuttur ve aile içi ilişkiler pek çok toplumda son derece benzer özellikler gösterirler. İşte bu nedenle, belirli bir aile içi ilişkiden kaynaklanan kültürel öğeler evrensel temalar içerecektir. Ama belirli bir düzeyde evrensel ilişkilerden kaynaklanan bu kültürel öğeler, aynı zamanda somut bir belirleme içerisinde. Yani ürettikleri toplumun kültürüne göre belirlenmiş belirli bir kültürel biçim içerisinde ifade edilirler. Böylece kültürel öğe belirlendiği topluma göre ulusallık ya da yöresellik gibi özellikler kazanmış olacaktır.

Belirli bir insan ilişkisinden kaynaklanan ve belirli bir kültürel biçimde ifade edilen kültürel öğe, kaynaklandığı ilişkileri sağlamlaştırıcı ve pekiştirici bir rol oynayabileceği gibi, çözücü ve dağıtıcı bir rolde oynayabilir. Kültürel öğenin bu geri-etkisi, onun işlevini belirler. Bu işlev somut koşullara göre farklı olabilecektir. Anlattıklarımıza örnek olarak Shakespeare'i verebiliriz. Shakespeare'in yazdığı Kral Lear oyunu yazıldığından beri İngilterede nice değişikliklere uğradı, ama bu oyun hala sevilerek seyredilmektedir. Aynı şekilde bu oyun farklı toplumlarda yaşayan insanlar tarafından zevkle seyredilmektedir. Çünkü bu oyun kelimenin tam anlamıyla evrenseldir. Babalarımıza saygı ile davranmamız gerektiği, Lear gibi yaşlıları öldürmenin yanlış olduğu gibi belirli evrensel öğeler içermektedir. Oyundaki bu evrensel öğelerden dolayı çok çeşitli toplumlarda bile bir beğeni kazanmaktadır. Ama aynı oyun İngiliz toplumunun yaşamından doğduğu için Shakespeare çağı İngiliz toplum kültürü içinde somutlaşmasına ilişkin özgürlüklerde içermektedir. Örneğin İngilizce olarak yazılmıştır vb. Bu nedenle bu oyun aynı zamanda ulusal nitelik de taşımaktadır.

Bu örnekten de çıkarabileceğimiz sonuç şu: bir kültürel faaliyetin evrensel ve ulusal bir nitelik taşıması birbirlerini dışlayan özellikler değildir. Hatta, Bertolt Brecht'in dediği gibi "Gerçek evrensel eserler, ulusal eserlerdir ve gerçek ulusal eserler, evrensel yönemeleri ve yenilemeleri üstlenirler." Çünkü, ünlü Dağıstan ozanı Resul Hamzat'ın belirttiği gibi "kendi dağlarına sevgiyle bağlı olmayan bir kimse, tüm dünyayı temsil edemez."

ŞİİR

SÜRGÜN BATAKLIĞINDA

—Semih Seyyid—

1

Havayı koklayarak gelen köpekler,
işte nefesimin acılı sesini aldılar,
ben uzun ve yorgun bırakan koşullarda,
sulara salan bedenimi,
benliğimi,
bir gizil rahip olmayı denedim,
sürgün bataklığında...

2

Böyle bir gizil rahip
ve bilmediği dilden birşeyler mırıldanırken,
başkalarına anlamsız gelen ağlayışlarla,
gözpınarlarımı mermi yatağı yaparım,
oysa ardımda SS,
ardımda köpekleri,
dişlenerek ya da sürünerek
ölme arası,
seçimdeki şanssızlık,
sürgün bataklığında...

3

Gözlerim çelik, mil çekilmiş huzuruma,
sarsak ve sersem beyinlerin,
emirlerini dinler burda ayaklar,
konuşmayı unuttum,
yaşamam gerekenleri,
sahi ben nereden geldim?
bir yanıltmamı Cennet,
dişlenen elma benim pazularımı,
yoksa kalp kaslarım mı,
içilen su niyetine,
yoksul alinteri çalışanların,
koşuyorum saz,
sis,
puhu sesleri arasında,
ürkek, şaşkın,
bakışlarım faltaşı,
sürgün bataklığında...

4

kaçarken korkunç geleceğimden,
düştüm kaybedilmiş geçmişe,
önümde sıra sıra dağlar,
başları onurlu,

bahar mevsiminde ağlayıp,
ak saçlı başını eteklerine dağıtan dağlar,
sevgiyle baktım tarihine,
tüm hataları alçak gönüllükle kabullendim,
sonra adli,
hakki,

hukuku,

terazimde ağır bastı tarihim,
tarihimi tarih yapan özgürlüğe tutkummuş,
sonra ulaklar çıkardım heryana,
yurt arayışında anılar,
haklı çıkarttı fiilsiz faili,
dağlar açıldı,

geçit verdi set, vadi,
perdeleri çekildi ülkemin,

yürek ormanında,

zümrüt yeşile büründü dallar,

kalem biçildi gövdesinden meşenin,
kağıt biçildi,

Hazerden mürekkep diye kan aldım,
damarına kalemin,

döküldü can buldu,
kendi külünden bir kez daha,
yarattı kendini anka,
anladım ki düş gücüydü,
çaresizlik anında zihnime koşan,
yine de mutlu rüyâ,
sürgün bataklığında ...

Aklıma birbir düşüyor, Şamil,
 Şamil ve nur yüzlü müridleri,
 alınma birbir düşerken terler,
 korkuyormuyum bunlardan,
 biraz göğsüm gerilir,
 güç ağına destek verir,
 gönül fabrikam,
 fakat,
 fakat ardımda kültüre düşman,
 düşmanların köpekleri,
 yasyabancı bir dünya,
 ilkel hareketliliğinden,
 kör geleneğinden güç alan,
 bense tek başıma,
 tarifsiz düşünün,
 karmaşık sözlü hatibi,
 katibi olmuşum,
 sonra Dağistan üşüşüyor,
 görünmeyen, bilinmeyen yanlarıma,
 elle tutulmayan,
 eli tutup oynatan yanıma,
 selam çakıyorum,
 sürgün bataklığında,
 itler,
 yetişmişler,
 eteğimi çekiştirip duruyorlar,
 kemiriyorlar bacaklarımı,
 bense artık korkuyu yendim,
 .....
 .....
 bekliyorum ateş basan alınma,
 Demirci Tlepş'in çekiç vurgusunu,
 öylece biçimlenip,
 yokoluşa,
 yangın yerinden halkıma,
 yeni bir yaratım,
 yeni bir anka
 aşıyorum....

OSMAN ÇELİK'le BİR PAZAR SOHBETİNİN ARDINDAN

Yazın'ın işlevi yadsınamayacak den-
 li büyüktür. Çağlar boyunca insan-
 lar tarihlerini yaratırken, doğa ile savaşım-
 larını, toplumsal sorunlarını, umut ve kaygı-
 larını özcesi süreç içerisindeki gelişimlerini
 türlü biçimlerde belgeleyerek tarihin bir kesit-
 inde var olduklarını kanıtlayan yazılı kültür
 kalıtları sundular gelecek kuşaklara. Ve insan-
 lık geçmişten aldığı ışıkla bugün kendini sü-
 rekli aşarak daha güzel ve anlamlı bir gelecek
 kurabilme umudu taşıyor. Bu anlamda top-
 lumsal iş bölümünde "yazma" görevini üstle-
 nenlere sorumluluklar düşer. Yazar, temsil
 ettiği halkın sorunsalını yerinde ve doğru
 saptayarak vurgulamalı ve çözümler aramalı-
 dır. Kavramlar ve düşünceler üretirken toplum-
 sal gerçeklerden kopmamalı, entelektüel ya-
 ratılarının eğitici, yapıcı ve yaratıcı nitelikle-
 rini ulusal içe dönüklüğün, ulusal kapalı-
 lığın sınırlarını zorlayıp aşmak ve geniş kitle-
 lere ulaşmak amacıyla kullanılmalıdır.

Kuzey Kafkasya'lıların yazını iki
 ayırı çizgide geliştirdi doğallıkla.
 Yaşamlarını anayurtlarında sürdürenler varo-
 lan kültürel değerlerini koruyabildiler ve onla-
 ra değerler kattılar. Bu birikimden yola çıkı-
 rak birçok yapıtlar yarattılar. Muhaceretteki
 Kafkas'lıların yazın dünyası aynı üretkenlik-
 te olamazdı kuşkusuz. Bir yanda kendi kül-
 türüne yabancılaşarak kalemlerini egemen kül-
 türe adayanlar yer alırken, aydın bilinci ta-

şıyan bir grup insan olumsuzluklara inat
 direndiler, direniyorlar. Bu direniş yok olu-
 şa karşı direnişin bir boyutu.

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür
 Derneği yeni çalışma döneminde
 yapıtları üzerinde konuşup tartışmak, eleş-
 tirilere yer vermek üzere yazarlarımızı okurları
 ile bir araya getirecek olan bir dizi panel
 düzenlemeyi amaçladı. İlki 14.2.1987 günü
 dernek lokalinde gerçekleştirilen bu tür bir
 toplantıda değerli yazarlarımızdan Osman Çe-
 lik ile birlikte olduk. Yazarımız bir ön bilgi
 ile yapıtlarının tanıtımını yaptıktan sonra
 toplantı sohbet biçiminde sürdü. Katılımın
 yoğun olmasına karşın salt büyüklerimizin
 yazarla iletişime girdikleri, gençlerin etkin
 bir konumda olmaları gerekirken sessiz
 kalmayı yeğledikleri dikkati çekti. Panelin
 sonlarına doğru söz isteyen gençler, eleştiri-
 rinin yöntemi üzerinde büyüklerle ayrıldıkları-
 nı, övgüden öte yeni bir bakış açısı getirme-
 yen ve bir çelişkiye parmak basmayan eleştiri-
 rilerin gelişime katkıda bulunamayacağını
 vurguladılar. Panel bu bağlamda yeni bir
 tartışma platformuna dönüşerek geç saatlere
 dek sürdü.

Uygarca tartışmanın, tartışarak
 doğruya varmanın bilinciyle bir
 başka panelde birlikte olalım.

KAFKAS MUTFAĞI

Elbruz DENGİ

“Aile fertlerinden birini kaybeden evde uzun süre yemek pişirilmez.”

(Bir çerkes geleneği)

ÇEÇEN MUTFAĞI

Kafkas Mutfağı kösemizin bu bölümünde Çeçen yemeklerinin özelliklerini ve Çeçenlerde sofrada adabını, bildiğimiz, öğrendiğimiz kadarıyla vermeye çalışacağız.

Çeçen gelenekleri gereği evin büyüü yemeğini tek başına yemek durumundadır. Ancak büyük isterse yanına komşularından veya yakınlarından birini davet eder, yada evin küçüğünü (küçük oğlan veya torun) alarak yemek yiyebilir. Eşyle birlikte yemek yemesi geleneklere aykırıdır. Ancak yalnız oldukları zaman birlikte yiyebilirler. Geri kalan aile fertleri yemeği hep birlikte yerler. Yemekte aile dışından biri olduğu zaman evli çiftler aynı sofrada yiyemezler.

Eve konuk geldiği zaman hizmeti evin genç erkekleri, eğer genç erkek yoksa genç kızları yaparlar. Evde hizmet edecek kimse yoksa akrabalarından veya komşu gençlerden birkaç kişi gelerek hizmeti yaparlar. Yemeğe oturmadan önce konuklar ellerini yıkarlar, hizmeti yapan genç yanlarında bekleyerek havlu tutar. Bir havluyu en fazla beş konuk kullanabilir. Her konuk için havlunun ayrı bir köşesi ve ortası kullanılır. Bu işi hizmeti yapan genç ayarlar ve beşinci kişiden sonra havlu değiştirilir.

Yemek yerde, hafif yükseklikteki sofradan yenir. Ev sahibi kapı tarafından oturur ve o "buyrun" dedikten sonra yemeğe başlanır. Konuklar yemeklerini bitirmeden ev sahibi çekilemez, bu nedenle yemeğini oldukça ağır yemek durumundadır. Genellikle tek tür yemek yenir. Sofraya büyük kaplarda (sinilerde) getirilen yemeğin üstüne kâselerde gelen hoşaf, yoğurt, vb. şeyler yenir.

Misafir ağırlandıkça mutlaka bir koyun veya kuzu kesilir, ve kellesi bütün olarak sofraya getirilir. Bir-iki kişi gelmişse tavuk veya hindi kesilir ve o da parçalanmadan, bütün olarak sofraya getirilir.

Konuklar uzak bir yerden gelmişlerse yemek sırasında akraba ve komşu büyükleride çağırılır. Gençler bu yemeğe katılmazlar. Genç kızlar ve genç erkekler yemeği ayrı ayrı yerler. Ancak bir görevle eve genç bir konuk gelmişse yemeğini evin yaşlılarıyla yer. Aradaki samimiyet derecesine göre bazı durumlarda genç kızlar ve erkekler birlikte yemek yiyebilirler.

Mutfak işlerini kavınvalide ve gelin birlikte yaparlar. İşin büyük bölümü eve son gelen küçük geline düşmektedir.

Düğünlerde mısır unundan yapılan helva dağıtılır. Helvayı yakın akrabalar yaparlar, düğün evinde yapılmaz. Bu helva, yemek sonrasında dağıtılır ve hem helvadan hem de yemeklerden gelenek gereği düğüne katılmayan kız evine gönderilir.

Düğün yemeklerinde ayrı yerlerde yemek yiyen kızlar ve erkekler yemek sırasında birbirlerine "pay" (yemekten küçük bir parça) göndererek haberleşip şakalaşırlar. Yemek sırasında tüm hizmetler gençler tarafından yapılır.

Aile fertlerinden birini kaybeden evde uzun süre yemek pişirilmez. Yemeği komşular, akrabalar yapar ve kimseye hissettirmeden evin mutfağına getirerek ev halkının acısını paylaşırlar. Düğünlerde yapılan helva ölüm durumlarında da yapılıp dağıtılır.

Şimdide Çeçen mutfağının değişik özelliklere ve lezzete sahip yemeklerine göz atalım.

CHIRDIĞIŞ: Yoğrulan hamur parçalara ayrılarak tavuk suyunda pişirilir. Et ve sosla servis yapılır. Sos sarmısak ve tavuk suyuyla yapılır.

GALNIŞ: Yoğrulan hamur parçalara ayrılarak et suyunda haşlanır. Parça et ve sosla servis yapılır.

KİGİR GALNIŞ: (Çorba) Yoğrulan hamur parçalara ayrılarak kaynamış sütün içinde haşlanarak servis yapılır.

GARZINIŞ: (Çorba) Yoğrulan hamur makarna şeklinde kesilir. Sütte yada kaynamış suda haşlanır. Haşlandıktan sonra ayrıca hazırlanmış salçası, baharatlı, sucuklu karışımın içine katılır.

NUĞİ ÇAY: (Sütlü çay) Yabani çay (yârış) veya normal çay ve sütle yapılır. Demi çıkarılan çay sütün içine katılıp kaynatılır.

DETTİN CHEBİLGİŞ: Mayalanmış hamur parçaları içine haşlanıp ezilmiş, soğanla beraber yağda kavrulmuş patatesten yeteri kadar konulup ince ince açılır. Sacın üzerinde pişirilir ve sıcakken üzerine tereyağı sürülerek servis yapılır.

XİNGİLİŞ: Haşlanan kabak, soğanla yağda kavrulmuş hamur parçalarının içine yeteri kadar konur. İnce ince açılarak sacda pişirilir. Üzerine tereyağı sürülerek servis yapılır.

KURZUNUŞ: Yoğrulan hamur açılır. Bardakla yuvarlak parçalara ayrılır. Soğanla kavranan kıyma bu hamurların içine konur ve yarım ay şeklinde kapatılır. Suda haşlanıp sosla servis yapılır. Sos sarmısak ve suyla yapılır.

DALNIŞ: İnce kıyılmış bağırsak soğanla yağda kavrulur. Mayalanmış hamur parçaları içine konulup ince açılır ve sacda pişirilir. Üzerine tereyağı sürülür.

SİSKİLGİ HAVL: (Mısırunu helvası) Mısırunu tereyağında iyice kavrulur ve üzerine şerbet dökülür.

ŞUR ĞUDUR: Kaynamış sütün içine yavaş yavaş un karıştırılarak pişirilir. Muhallebi kıvamına gelene kadar pişirilir. Pekmez, tereyağı, ayran ile yenir.

ĞAYMIKIŞ: Soğuk süt içine un, yumurta, karbonat konulup iyice karıştırılır. Dibine yağ sürülmüş tava yada yağlanmış sac üzerinde pişirilir.

GALDET: Lor üzerine kızdırılmış tereyağı dökülerek servis yapılır.

CARZ ĞUDUR: Mısır kırığı suda kaynatılır. Muhallebi kıvamına gelene kadar kaynatıldıktan sonra üzerine tereyağı dökülerek yenir.

HODOTTURG: Mayalı hamur yuvarlak parçalara ayrılır ve üzerlerine yumurta kırılarak fırında pişirilir.

LOKMUNUŞ: Mayalı hamur kızdırılmış zeytinyağında ufak parçalar halinde kızartılır.

YEMEK TARİFİMİZ: CHIRDIGIŞ

Malzemeler:

1 kg. un
Tuz
1 Baş sarmısak
Tavuk yada parça et

Tavuk tencerede haşlandıktan sonra eti ayrı bir kaba ayırılır ve suyu ocakta bekletilir. Bu arada kulak memesi yumuşaklığında yoğrulan hamur parçalara ayrılıp oklava şeklinde yuvarlanır. Baş parmak büyüklüğünde kesilen hamur parçaları iki parmakla bastırılarak kendi çevrelerinde döndürülür ve içlerinin oyuk olması sağlanır. Bu, hamurun pişmesini kolaylaştırır. Hamurlar hazırlandıktan sonra kaynamakta olan tavuk suyuna atılarak haşlanır. Hamurlar pişince büyük bir tepsinin içine alınır. Ayrı bir kapta hazırlanan sos tepsinin ortasına konur. Haşlanmış tavuk etleri parçalanarak tepsinin içine taksim edilir. Yemeğimiz ortaya konun sosa banılarak yenir.

Sosun hazırlanışı: Soyulan sarmısaklar dövüldükten sonra derince bir kaba (kâseye) konur ve üzerine tavuk suyu ilave edilir.

İsteme göre salçalı sos da hazırlanabilir. Eritilen yağın içinde aldığı kadar domates ve biber salçası konulup ezilir. Üzerine tavuk suyu ilave edilir.

Son derece lezzetli bir yemek olan Chırdığış'ı yedikten sonra hamurun haşlandığı tavuk suyundan içmek ayrı bir tat vermekle beraber hazmıda kolaylaştırmaktadır. Afiyet olsun

Paştı GERMAN

KAFDAĞINDAN MASALLAR

Birvarmış bir yokmuş,

Koyun, Keçi ve Teke birlikte otlamaya çıkmışlar.. Bir süre arkadaş arkadaş otlamışlar. derken koyun karnını doyummuş ve geri dönmek istemiş, Teke kabul etmemiş bunu.

"Ne de olsa arkadaşız, birlikte çıktık otlamaya, birlikte dönmeliyiz" demiş ama koyun sığağı pek sevmemiş, karnını da doyurduğuna göre artık dönmeli, kendine gölgelik bir yer bulmalıymış.

Koyun yola koyulmuş. Gele gele köprüye ulaşmış. Tam köprüye girerken karşısında kocaman bir kurt görmez mi!.. Korkudan ödü kopmuş, donakalmış sanki.. Ama yerinde de duramıyormuş, durduğu yerde titriyor, hop zıplayıp hop düşüyormuş. Kaçmayı da düşünemiyormuş zavallı, hoş kaçmaya kalkışsa da ne çıkar ki.. Kurt onu hemen yakalayverirmiş.

Kurt bir suçluyu sorgular gibi:

"Nereden geliyorsun?" diye sormuş sertçe. Öyle ya, kurt bu. Onun karşısında esas duruşta durmak gerekmez mi!..

Ama koyun daha bir titremeye başlamış. Korkulu, titrete bir sesle yavaşça ve güçlkle:

"Ot-la-ma-dan ge-li-yo-rum." demiş.

"Pekii, neden öyle tepinip duruyorsun öyleyse?" diye sormuş kurt,

"Be-ni yer-sin sa-nı-yo-rum-da..." demiş koyun aynı zavallı haliyle.

"Madem öyle sanıyorsun, yemez miyim hiç!.." diyerek kurt, kaptığı gibi koyunu, sürükleyip götürmüş köprünün altına, parçalamış, yemiş, yalanarak tekrar köprünün üstüne çıkıp yerini almış.

Bir süre sonra da keçi karnını doyummuş, arkadaşını bırakıp geri dönmüş. O da köprüye gelince ne görsün. karşısında kocaman bir kurt... O da donup kalmış tabii korkudan ama koyun gibi her tarafı titremiyormuş, sadece kuyruğunu titretip duruyormuş. Olurmu hiç? Kurdun karşısında kuyruk titretmek gibi bir saygısızlı nasıl yapılmış?...

Kurt yine aynı üslupla sormuş:

"Nereden geliyorsun kötü keçi?"

"Oot-la-ma-dan ge-li-yoo-ruuum.." demiş güçlkle, zavallı keçi.

"Pekii, öyleyse, o küçücük kuyruğunu neden sallayıp duruyorsun karşımda öyle?"

"Bee-ni yeer-sin saa-nı-yoo-rum-da..."

"Öyle sanıyorsan, yerim tabii.." diyerek kurt keçiye kapmış, yemiş.

En sonunda koca teke ağır adımlarla gelmiş köprüye. Kurdu görünce ister istemez o da titretmeye başlamış kuyruğunu korkudan. Kurt ondan da aynı şekilde sormuş:

"Nereden geliyorsun, koca teke?" demiş.

Teke bütün gücünü toplayıp korkusunu bastırmaya çalışarak sert biçimde ve kurdun üzerine doğru kararlı adımlarla yavaş yavaş ilerleyerek:

"Otlamadan geliyorum, çiğ et yiyen pisboğaz, kemik torbası işe yaramaz, herkesin düşmanı utanmaz pis kurt!.. diye cevaplamış.

"Ağzına diken sürülesi seni, ne kadar da çenebazsın öyle.. Peki ama o zaman neden o kuyruğunu titretip duruyorsun? demiş kurt.

"Titriyor kuyruğum, çünkü koca bir çoban köpeği var kuyruğumun altında, çıkıp seni parçalamak için sabırsızlanıyor da, onun için titretiyor kuyruğumu, biliyor musun?" diye cevaplamış teke.

Bunu duyan kurt artık dururmu hiç. Çoban köpeği bu, kurtun en amansız evcil düşmanı. Kurt korkudan duramamış tabii... Bir koşu bir koşu: Göz açıp kapayınca kadar ormanı bulup kaybolmuş gitmiş.

Teke de övünüp gururlanarak ayaklarını daha bir güvenle yere basarak yürümüş gitmiş evine... Ama olanlar, arkadaşlarını bırakıp dönen koyun ile keçiye olmuş tabii... Değil mi?..

Çeviren: Fahri Huvaj

BASINDAN

CUMHURİYET, 20 Nisan 1987,

M.S.P. Aleyhine tanıklıktan, M.Ç.P. Genel Başkanlığına

"MÇP'ye dün genel başkan olan Azeri asıllı Abdülkerim Doğru, ..."
Sanayi Bakanı'yken Kafkaslılar Derneği'nde heyecanlı bir konuşma yapmış ve Sovyetler Birliği hakkında ciddi sözler sarfetmişti. Sovyetler, Türkiye'deki büyükelçileri aracılığıyla Türk hükümetini nazikâne uyarılmış ve hükümetin özür dilemesiyle olası bir skandal önlemişti."

YENİ GÜNDEM, Sayı 55, S. 38-39.

Tartışma, Diller ve "Dilcikler" Ahmet Zeki Okçuoğlu.

"Coşkun Kırca, 11 Mart 1987 tarihli Hürriyet gazetesinde "Diller ve Dilcikler" başlığı altındaki yazısında, insanları dehşete düşüren görüşlerini bir kez daha ileri sürdü. Sayın Kırca'ya göre "Diller vardır, büyük dildir, tarihte iz bırakmış sapaşğlam yaşayan büyük bir milletin dilidir. (. . . .) Ama dilcik vardır. Ancak küçük topluluklar konuşur (. . .) Bu dilcikler yaşasa bile konuşan topluluklar için sadece geriletici bir unsurdur (. . . .) Çare bu dilcikleri antropoloji müzelelerine kapatmaktır."

" . . . . . Biz, tüm dillerin insan yaşamının zenginliği olduğunu savunuyoruz. Dillerden birini yok etmek, insanlığın kültür yaşamını zenginlik kaynaklarından birinden yoksun bırakmaktan başka bir şey değildir. İnsanlığın kültür yeipazesinde neyin korun-

ması, neyin silinip atılması gerektiği konusunda söz söyleme hakkını kim kendinde bulabilir?

"Hiçbir dil bir başka dile göre 'daha ilkel' değildir. Hepsinin kökleri zamanın derinliklerinde, insanın ilk konuşmaya başladığı dönemlere değin uzanır."

Dağıstanlı ozan Resul Gamzatov, kendine özgü alaycılığı ile, ülkesi Dağıstan'daki dillerin çok çeşitliliğini açıklarken, Tanrının dilleri dünyaya dağıtırken, telaşla, Dağıstan üzerinde bir lehçe torbasını düşürdüğünü söyler. Dillerin çeşitliliği, Dağıstan halkları arasında öylesine farklılık yaratmıştır ki, dünya görüşleri ve töreleri açısından, birbirlerine son derece yakın olan bu halkların, komşu vadilerde değil, farklı kıtalarda yaşadığını sanır insan. Kuzey Kafkaslar'ın bu batı kesiminde, her dağ köyünün, yöre dillerini yakın uzak çağrıştırmayan, kendine özgü bir dili vardır. Dünyada, Dağıstan dillerini tam olarak yansıtabilecek hiçbir alfabe yoktur. Bu ülkede iki milyon kadar insan otuzu aşkın dil konuşmaktadır. Gazeteler ve edebiyat dergileri beş dilde yayınlanmaktadır. Oyunlar yedi dilde oynanmakta, kitaplar ise dokuz farklı dilde çıkmaktadır. Dağıstan'da ozanlar şiirlerini sadece Avar dilinde (bölgenin en yaygın dili) değil, en fazla 15 bin kişinin konuştuğu Tat dilinde de yazmaktadırlar. Hattâ yalnızca ikibin kadar kişinin konuştuğu dilde yazan şairler bile vardır.

Sayın Kırca'ya bırakılsa bu kadar zahmete ne gerek var. Tüm Dağıstan dillerini antropoloji ahırlarına 'kapatıp' çıkar işin içinden... Tıpkı, sadece güçlü olanların yaşamaya hakkı olduğu, zayıfların ise ölmesi gerektiği gibi.

Hitler insanları katlediyor du, Kırca ise kültürleri...

ANKARADA GEZİ

A.K.K.K.Derneğinin genç üyelerinin organize ettikleri, 26. NİSAN 1987 günü Söğüt-özü'ne yapılan gezi, genç hemşehrilerimiz arasında tanışma ve kaynaşmayı amaçlıyordu.

İlkokullar arası Halk Oyunları Şenliğine katılacak T.E.D. Kayseri Koleji Kafkas Halk Oyunları ekibine refakat etmek ve Ankara'daki hemşehrilerimizle tanışmak için derneğimizi ziyaret eden Kayseri'den genç hemşehrilerimizin oluşturduğu kafileninde geziye katılması mutlu bir rastlantı oldu.

Geziye katılan genç arkadaşlarımız hoşça vakit geçirdiklerini ve memnuniyetlerini ifade ettiler.

Bir genç arkadaşımız geziyle ilgili olarak görüşlerini; "Kültürümüze ve birbirimize olan hasretimizin giderildiği, geleneklerimize uygun ortak sofradan yemek yendiği, tüm arkadaşların katıldığı ortak oyun ve düğünlerin kurulduğu, eğlenmenin, paylaşmanın, birlikte olmanın tadına varıldığı bir gündü. "biçiminde dile getirdi.

Gezi'ye Araştırma - Derleme - İnceleme Komisyonu adına katılan arkadaşlarımız, Kayseri'den gelen misafirlerimizle çeşitli konularda söyleşiler yaparak görüşlerini aldılar;

Soru: Geziye Kayseri'den gelerek katıldınız. Genel anlamda görüşlerinizi almak istedik,

Yanıt: Önce kendimi tanıtayım. Uzunyayla, Methiye köyündenim. İsmim Nihat. Öteden beri Ankara K.K.K. Derneğini ziyaret etmeyi düşünüyorduk. T.A.D. Kayseri Kolejinin Kafkas Halk Oyunları ile Ankara'ya gelmesi, ve refakat etme durumumuz, bu gün burada oluşumuza vesile oldu. Derneğe gelişimiz ve böyle bir geziye rastlamış olmamız bizleri çok memnun etti.

Soru: Ayfer Hanım, (Pınarbaşı, Şerefiye köyünden) sizde bize Kayseri'deki çalışmalarından bahsedermisiniz.?

Yanıt: Bugün Ankara'da yarışmaya katılan TED Kayseri Koleji Kafkas Ekibi dışında Kayseri Lisesinde ve Halk Eğitim Merkezinde ekip çalışmaları yapılmaktadır.

Soru: Ayfer Hanım, daha uzun vadeli, kalıcı ve özgün bir halk oyunları ekibi yerine niçin çalışmalarınızı daha dar kapsamlı, yarışmalara yönelik ilk ve orta dereceli okullar bünyesinde sürdürüyorsunuz.?

Yanıt: Bence en önemli neden kalıcı ve özgün bir çalışma zemininin yani derneğimizin olmayışındır. Kostüm, çalışma salonu gibi güçlükleri bireysel olarak aşmak mümkün değil. Özgün bir çalışma yapılmasada okullar maddi koşullar sağlıyor. Hemşehrilerimizin ve çocuklarımızın ailelerinin desteği önemli.

Şu anda derneğimizin olmaması, Kayseri'de derneğimizin hiç olmayacağı anlamına gelmemeli. Gerekli potansiyel oluştuğunda derneğimiz açılacaktır.

Soru: Sayın Oktay Pak, (Hilmiye köyünden) Galiba derneğimize ilk defa geliyorsunuz? Nasıl buldunuz.?

Yanıt: Dernek hakkında daha önceleri dışarıdan duyduğum bilgilere sahiptim. Kendim gelipte bu ortama katıldıktan sonra, anlatılanlarla aynı olduğunu gördüm. Bu dernekte hemşehrilerimizin topladığı, tanışıp kaynaştığı, samimi bir ortam var. Kayseri'de böyle bir derneğin açılmasını çok istiyorum.

Söyleşilerimizde genç arkadaşlarımızdan Mine Özkan, Orhan Balcı, Ayşegül Balcı ve birçokları Kayseride bir derneğin açılmasını çok istediklerini büyüklerin desteklerinin olması gerektiğini dile getirdiler.

ANKARA

MALTEPE GECESİ

Geleneksel Maltepe Kültür Eğlence Gecelerimizin birisini de 4 Nisan cuma günü yaptık. Katılım gün geçtikçe artan biçimiyle gerçekleşti. Artık Maltepe Gecelerini yaptığımız salonun yetmediğini gördük. Koşulların daha iyi olması halinde bu güzel eğlence gecelerini katılanlar tarafından daha iyi izlenebilmesi için, daha geniş salonlara taşıma gerekliliği görüşüyoruz.

Gecenin ilk programı konukların da katılımı ile yapılan açılış düğünü idi.

Gecenin ilk programı konukların da katılımı ile yapılan açılış düğünü idi.

Tiyatro çalışanlarının hazırlayıp sundukları Meşbeş'e İshak'ın yazdığı "Bulutlar Çökerken" adlı oyunu büyük bir beğeni ile izledik. Kafkaslıların Anayurtlarından sürülüşlerini dramatik bir biçimde anlatan bir oyundu. Oynanacak oyun bulmaktaki güçlük, dekor ve kostüm yetersizliğine karşın bu yıl sunulan dördüncü skeçti.

Müzik grubunun hazırladığı dinletiyeye, salondaki konukların da tempo tutarak katılımları hepimize coşkulu anlar yaşattı.

Salon girişinde sergilenen kitap, dergi gibi yayınlarımızın ve rozet, kolye gibi hediyelik eşyaların bulunduğu satış reyonu her zamanki gibi, gelenlerin en çok ilgisini çeken bölümdü.

En güzel Geleneksel Maltepe Kültür Eğlence gecelerinde yine sizlerle birlikte olmak dileğiyle.

Kafdağı

İSTANBUL KERMES

18-25 NISAN 1987 tarihleri arasında İstanbul Kafkas Kültür Derneğinde Kermes yapıldı. Derneğin bayan üyelerinin düzenlediği kermes dernek üyeleri ve hemşehrilerimiz arasında büyük ilgi gördü.

Bakır Panolar, biblolar, giyim eşyaları, çocuk oyuncakları halı ve kilimler, kağıt çiçekler, elişleri, tablolar gibi çeşitli eşyaların satışa sunulduğu kermeste dikkati çeken en büyük eksiklik, geleneksel el sanatlarımıza yönelik eşyaların çok az olmasıydı. Kermes düzenleyicileri ile yaptığımız söyleşide eşya toplamakta çok zorluklarla karşılaştıklarını, ancak, kermesin başlamasından sonra ilginin artmasının bundan sonra düzenlenecek kermese yönelik bir güven oluşturduklarını söylediler.

Daha nice çalışmalarını beklediğimiz İstanbul Kafkas Kültür Derneği hanım üyelerini kutlar, başarılarının devamını dileriz.

ESKİŞEHİR KAFKAS FOLKLOR DERNEĞİNDE SERGİ

ESKİŞEHİR

Geçtiğimiz 3-5 NİSAN 1987 tarihleri arasında Eskişehir Kafkas Folklor Derneğinin Porsuk Bulvarı No: 55/A adresindeki lokalinde "Masal Ülkesinin Çocukları" adlı karma sergi açıldı. Beklenenden daha fazla bir kesimin, özellikle üniversite gençlerinin büyük ilgi gösterdiği sergi, entoğrafik malzemeler ve sanatsal ürünler dışında yapılan diğer etkinliklerle bir kültür şöleni şeklinde gerçekleşti.

Sergi 3 NİSAN 1987 günü akşamı saat 18.30'da Anadolu Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Sayın Fazıl TEKİN'in yaptığı açılış konuşmasından sonra Kalmuk çayı ve Haluj sunularak izlenime açıldı.

Serginin son günü, saat 16.30'da D.T.C. F. Sanat Tarihi Bölümü mezunlarından Sayın Mürşide ŞEN (FİDAN) tarafından anlatılarak sunulan Kafkas El Sanatları konulu slayt gösterimi yoğun ilgiden dolayı aynı günün akşamı tekrarlanmıştır.

Serginin son günü, saat 14.30'da Anadolu Üniversitesi öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Sayın Turan BARAZ tarafından "Halk Bilim Çalışmalarında Yöntem" konulu konferans öğretici ve yararlıydı. Doğaçlama usulü anlatılan konferansta herhangi bir folklorik (halkbilim) çalışmasının nasıl yapılacağı konusunda temel bilgiler verildi.

Sergi süresince hergün yapılan mahalli düğün ise Kuzey Kafkasya'lıların sergiledikleri yaşayan kültürün canlı bir kesiti idi.

İzleyenlerin duygu ve düşüncelerini, dilek, öneri ve eleştirilerini yazmaları için açılan dosyadan birkaç söz aktaralım;

"Umut dağlarda, umut dağlarla."

"Şiirlerinizdeki özgürlüğe, dilerim ulaşsınız."

"Bu sergi kuşkusuz yoğun bir çalışma ve özverinin ürünü. Masal ülkesinin çocukları şimdi tüm gerçekleri ile aramızdalar."

Böyle bir organizasyonu gerçekleştiren Eskişehir Kafkas Folklor Derneğini ve emeği geçen tüm hemşehrileri kutlar, bundan sonraki çalışmalarında başarılar dileriz.

ANKARA

ANKARA KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİ HALKOYUNLARI GÖSTERİLERİ

Halkoyunları grubumuz 4. Nisan 1987 tarihinde Adana'da 11 Nisan 1987 Antalya'da, 26 Nisan 1987 tarihinde Sivas'ta gösteriler yaptı.

Her üç ilimizde de beğeni ve ilgi ile karşılanan halkoyunları grubumuz, iki yıla yakın bir süredir çalışmalarını sürdürüyor, Müzik grubumuzun, çok sesli ve çok enstrümanlı olarak eşlik ettiği gösterilerde; Lezginka, vuig, şimd, kafe, L'epç'as gibi oyunlarımızın değişik ve özgün kareografinin sunulmasının yanısıra, çoban, kızların dansı, minikler oyunu ve dörtlü lezginka gibi oyunlar da sunuldu. Müzik grubumuz gösterilere Kafkas halk müziği dinletileri ile de katılarak büyük beğeni topladı.

Her üç ilimizde de hemşehrilerimiz tarafından misafir edilen gösteri grubumuzun, düzenlenen piknik ve sohbet toplantıları ile hemşehrilerimizle kaynaştıkları görüldü. Adana gösterisi sırasında İçel Kafkaslılar Kültür Derneği'nin Yeni binasının açılmasına katılmak üzere Mersin'e uğraması Mersin'li hemşehrilerimiz tarafından memnuniyetle karşılandı.

Halkoyunları grubumuz çalışmalarına devam etmekte olup, haziran ayı içerisinde Ankara'da da bir gösteri yapacağı öğrenildi.

Başarılı çalışmaların devamını diler, Kuzey Kafkasya Halk oyunları grubunu kutlarız.

İÇEL

İÇEL KAFKASYALILAR KÜLTÜR YARDIMLAŞMA DERNEĞİ YENİ BİNASINA TAŞINDI'

İçel'de hemşehrilerimizin üç yıldan beri süren çabaları sonucunda, dernek çalışanlarının kendi emekleriyle inşa ettikleri dernek binası açıldı. Kendi binasına kavuşan İçel derneği yöneticileri yaptıkları açılış konuşmasında; . . . . . uzun ve zorlu bir uğraş. . . . . hemşehrilerimizin özverili çalışmaları sonucunda kendi binamıza kavuştuk. Ancak tüm yorgunluğumuz bugün sona erdi. Tüm derneklerimizin kendi binalarına sahip olmalarını diliyoruz." diyordu

Aynı tarihte Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği, halk oyunları gösterisi için Adana'da bulunuyordu. İçel'li hemşehrilerimizin daveti üzerine İçel derneği yeni binasının açılışına katıldı. Dernek başkanımız Aslan ARI açılış nedeni ile yaptığı konuşmada;" . . . . . bu güzel olaya katılmaktan mutluluk duyuyoruz. Emeği geçenleri saygıyla anıyor, bu çalışmanın diğer bölgelerimize de örnek olmasını diliyoruz." dedi.

İçel'li hemşehrilerimizi kutlar, çalışmalarının öncü bir çalışma olması dileğiyle, emeği geçenleri saygıyla anarız.

VEFAT

BEDRETTİN KANKUŞ

Uzunyayla'lı değerli büyüklerimizden Bedrettin Kankuş 1 Mayıs 1987 günü Ankara'da vefat etti. Derneğimiz çalışmalarına her zaman destek olmuş değerli büyüğümüzü saygıyla anar, yakınlarına ve ailesine başsağlığı dileriz.

HAYRİ CANKAT

1. NİSAN 1987 tarihli Milliyet Gazetesinde bir ölüm ilânı gördüm. İlânı okudukça tanıdık isimlerle karşılaştım. Ölen Karaman'ın Gökçe Köyünde doğan benim de köylüm Hayri CANKAT'tı.

Yetişme çağlarındaki gençleri etkileyen insanlar vardır. Kişilikleri, havaları ve sohbetleriyle saygı duyulan insanlar. İşte Hayri CANKAT, benim üniversite yıllarımda hayranı olduğum bir büyüğümdü.

1957'de İstanbul'a üniversite'ye giderken Babam, "Oğlum İstanbul'da bizim köyün çocuğu Sabri (köyde bu isimle tanınırdı) var. Git tanış, zor gününde seninle ilgilenir" demişti. Evine ziyaretine gittiğimde, bir köylünün üniversite'de okumaya gelişine ziyadesiyle sevinmişti. Her gidişimde köydeki herkesi sorar, onlarla ilgili anılarını anlatırdı. Bu arada Kafkasya'dan itibaren köylülerimizin çektiği meşakkatleri dile getirir, benim bu konulardaki ve sonumuz ne olacak şeklindeki sorularıma sabırla cevap verirdi.

Ziyaretimde, bir gence değer verdiğini, gösteren kıyafetle karşılaması, evinin Kafkas tabloları ile süslü oluşu, dernek çevresinde ailece itibarlı bir yerlerinin oluşu ve ilişkisini sürdürmesi, o'na karşı saygımı arttırıyordu.

Yabğeko Muhammed ile Brand Haje önderliğinde göçe karar verip, 17 yıllık muhaceretten sonra Gökçe'ye yerleşen köylülerimizden pek çok okuyan çıktı. Milletvekili, Senatör Profesör vs. Ancak içerisinden çıktığı toplumuna yönelik çalışmaları ik başlatan olduğu için, Hayri Cankat'ın kalbimizde özel bir yeri vardır.

Nur içinde yatsın

Aslan Arı

OKUYUCU MEKTUPLARI

SAMSUN

Sayın Avni UĞUR

İçtenlikli mektubunuzu aldık. Aynı duygularla birlikte olma isteğinizi en geniş kitlelerle paylaşmak dileğiyle, selamlar.

MANYAS

Sayın Cevat ERŞAN

Dergimize gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür ederiz. Gönderdiğiniz isimler dergiye abone kaydedilerek adreslerine dergileri postalandı. Saygılar

MUŞ

Sayın Fehmiye KÖK

Çabalarınız, çabamıza güç katacak. Daha iyiye, daha güzele birlikte ulaşacağız. Gönderdiğiniz adreslere dergileri postalandı. Abone kayıtları yapıldı. Saygılar

KÜTAHYA

Sayın Şaban AKDEMİR

Daha başarılı olmak, sürdürdüğünüz desteğinizin ve tüm okuyucularımızın paylaşımı ile mümkün olacaktır. İyi ilişkilerimizin devamını ümidiyle, saygılar.

DÜZCE

Sayın Hikmet NEĞÜÇ

Daha iyiye, daha güzele okuyucuları ile birlikte ulaşma çabasındaki dergimize gönderdiğiniz eleştiri ve önerilere okuyucularımız adına teşekkür ederiz.

Eleştirilerinizi değerlendirerek, önerilerinize derginin bütünlüğü içinde zaman zaman yer vereceğimizi bildiririz. Bu konulardaki çalışmalarınızı bekliyoruz. Saygılar,

Mansur ULUTAŞLI

GENEL KURUL HABERLERİ

İZMİR

22.3.1987 tarihinde yapılan İZMİR FOLK-AR-GE-DER olağan genel kurul toplantısı ile yeni yönetim kurulu oluşturulmuştur. Yeni yönetim kurulundan aldığımız yazıda; "Bundan sonraki yapacağımız çalışmalarda yardımlaşma ve dayanışma bütünlüğü içerisinde aynı ruh ve coşkuyla paylaşarak insanlarımıza yararlı şeyler üretmek amacındayız. Bu birlik ve beraberlik sonucunda daha büyük hedeflere daha kolay ulaşabileceği umudundayız. Çalışmalarımızda yardımlarınızı bekler, KAĞDAĞI dergimize yardımcı olabileme heyecanımızı belirtiriz. Bu vesile ile tüm hemşehrilerimize sağlık ve mutluluk dolu günler dileriz. Saygılarımızla." diyorlar.

Bu iyi dilek ve birlikte olma temennilerine yürekten katılıyor FOLK-AR-GE-DER çalışanlarına başarılar diliyoruz.

Yeni yönetim kurulu aşağıdaki isimleri bulunan kişilerden oluşturmuştur.

YÖNETİM KURULU ASİL ÜYELER:

Başkan : Halis GÜNEŞ
Üye : Murat ARAS
Üye : Gupse AYDEMİR
Üye : Cengiz BAYSAN
Üye : İlhan ÖNDER

İSTANBUL

İstanbul Bağlarbaşı Kafkas Kültür Derneği olağan genel kurulu 26 NİSAN 1987 günü dernek lokalinde yapıldı.

Kongre, üyelerin yoğun katılımı ile gerçekleşti. Kardeş Kafkas Kültür Dernekleri başarı dileklerini ileten telgraflarla katıldılar. Abhaz Kafkas Kültür Derneği Başkanı Talat Gerinbay Kongre sonrası dernekler arası dayanışmanın önemini belirten bir konuşma yaptı.

Genel Kurul yanda isimleri belirtilen kişileri görevlendirdi.

Kardeş derneğimize kültürel çalışmalarımızda birlikteliğimizin sürdürülmesi ümidiyle başarılar dileriz.

DÜZCE

Düzce Kafkas Kültür Derneği ilk genel kurul toplantısı Düzce Gençlik Merkezinde 26.4.1987 günü saat 14.00'de yapıldı. Geçici yönetim kurulu başkanı Hikmet NEĞÜÇ yaptığı açılış konuşmasında; "Yeni kurulan derneğimiz bundan sonraki çalışmalarında kardeş Kafkas Kültür Dernekleri ile dayanışma içerisinde olmalıdır." dedi.

Genel Kurul, yeni yönetim kurulunu aşağıda isimleri yazılı kişilerden oluşturdu.

Düzce Kafkas Kültür Derneğinin aramıza katılmasının verdiği mutlulukla hoşgeldiniz der, kültürel çalışmalarımızda birlikte olmak ümidiyle başarılar dileriz.

YÖNETİM KURULU

Asil Üyeler
Hikmet NEĞÜÇ Bşk.
Derya TAYMAZ
Nihat SAYAR
Mustafa KAVAKLI
Zafer ALTINIŞIK
Sezgin ÖZCAN
Yılmaz DURSUN

YÖNETİM KURULU

Asil ÜYELER
Erol KÖK
Kemal ÖZGÜR
Nejdet ÖZAYDEMİR
Zeyyat EREL
Erdoğan YILMAZ
Galip ÖZDEMİR
Orhan GÖZKAMAN